

MLADIKA

maj 2007
cena 3,00 €

Štev. 4

LITERATURA:

Kako se ti zdi?

Marija Šedivy

POD ČRTO

Slovensko

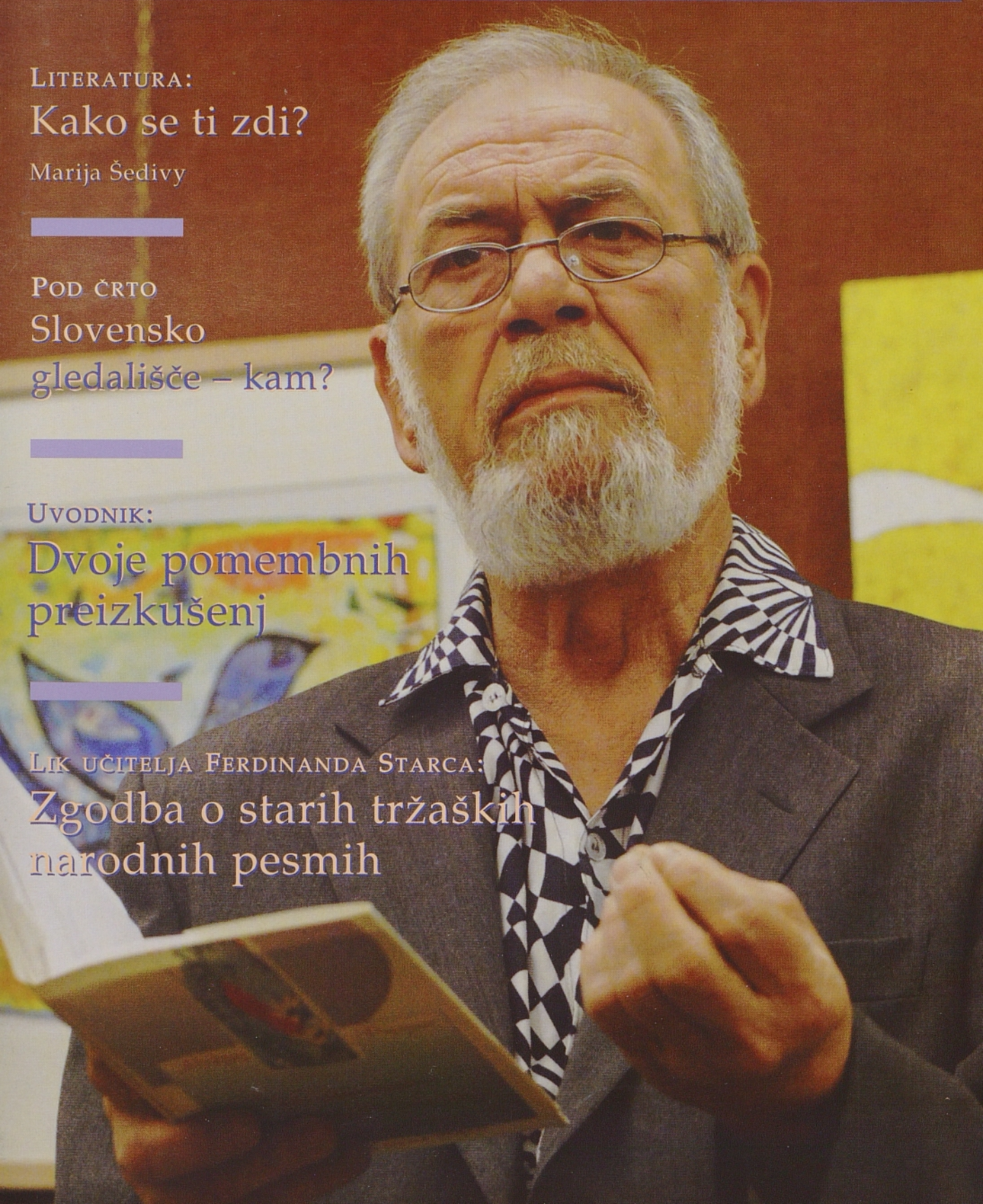
gledališče – kam?

UVODNIK:

Dvoje pomembnih preizkušenj

LIK UČITELJA FERDINANDA STARCA:

Zgodba o starih tržaških narodnih pesmih



Dvoje pomembnih preizkušenj 1
 Smo na pragu folklorizacije? 2
 Marija Šedivy: Kako se ti zdi? 3
 Pod črto: Slovensko tržaško gledališče – kam? 4
 Milenko Strašek: Pesmi 6
 M. Žitnik: Čarodejke (LVII.) 13
 Aleksander Furlan: Zgodba o starih tržaških narodnih pesmih . 15
 Lida Turk: Poletni popoldan v odvetniški pisarni 16
 Angelos Baš: Manj znane sestavine Hitlerjeve politike (III) 17
 Mogoče bi vas zanimalo zvedeti, da... 20
 Antena 21
 Ocene:
 Razstave: Odprtje razstave Tanje Kraj in Flavie Laurenti (M. Jevnikar);
 Knjige: Rafko Dolhar: Zahodni rob (C. Velkovrh); Zorko Simčič: Rimske zgodbe (V. Purič); Karel Gržan: Sto duhovnikov, redovnic in redovnikov na Slovenskem (C. Velkovrh); Dve domovini (A. R.) 28
 Knjižnica Dušana Černeta (72) . . 32

Na platnicah:

Listnica uprave; Za smeh in dobro voljo

Priloga: RAST 3 - 2007

Uredništvo in uprava:
 34133 Trst, Italija, ulica Donizetti 3
 tel. 040-3480818; fax 040-633307

urednistvo@mladika.com

Oblikovanje: Matej Susič

Izdaja: Mladika z.z o.z.
 Reg. na sodišču v Trstu št.193



Član USPI
 (Zveze italijanskega
 periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane 3,00 €. Celoletna naročnina za Italijo 24,00 €; nakazati na poštni tekoči račun 11131331 – Mladika - Trst. Letna naročnina za Slovenijo in druge države 25,00 € (ali enakovreden znesek v tuji valuti), po letalski pošti 30,00 €.

Tisk: Graphart srl - Trst

IZHAJA DESETKRAT V LETU LETO LI.

Aleksander Furlan
AN POPODÁN



Aleksander Furlan
An popodán

8,00 €

Barkovlje so v tržaški literaturi že zaživele tako v prozi kot v poeziji, prvič pa zdaj barkovljan-ski breg in zaliv oživita v domačem narečju tržaškega pesnika Aleksandra Furlana - Sadrina.

NOVO!

MILAN DOLGAN
DR. METOD TURNŠEK



UREDNIK
 IN
 ČASNIKAR

14,00 €

Milan Dolgan

DR. METOD TURNŠEK

Podobno kot sta sv. Ciril in Metod odšla iz samostanskega življenja kot misijonarja v slovanski svet in v Rim, je Turnšek odšel iz Stične delovat k zamejskim Slovencem.

M založba
MLADIKA

Trst, ulica Donizetti 3, I-34133

tel. 040-370846 • fax 040-633307 • e-mail: urednistvo@mladika.com

SLIKA NA PLATNICI: *Pesnik in igralec Aleksij Pregarc na podelitvi nagrade Vstajenje v Peterlinovi dvorani v Trstu v ponedeljek, 6. aprila 2007 (foto KROMA).*

UREDNIŠKI ODBOR: David Bandelli, Jadranka Cergol, Liljana Filipčič, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Mitja Petaros, Nadia Roncelli, Matjaž Rustja, Tomaž Simčič, Breda Susič, Neva Zaghet, Zora Tavčar in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Peter Černic, Marija Češčut, Danilo Čotar, Diomira Fabjan Bajc, Ivo Kerže, Lučka Kremžar De Luisa, Sara Magliacane, Peter Močnik, Aleksander Mužina, Milan Nemac, Adrijan Pahor, Štefan Pahor, Bruna Pertot, Marijan Pertot, Ivan Peterlin, Alojz Rebula, Peter Rustja, Ester Sferco, Marko Tavčar, Andrej Zaghet, Edvard Žerjal in člani uredniškega odbora.



Dvoje pomembnih preizkušenj

Z mesecem majem je za slovensko narodno skupnost v Italiji napočil čas za dve pomembni preizkušnji. Gre za občinske volitve v Gorici in v Devinu-Nabrežini, ki bodo tudi pokazatelj teženj volilnega telesa v naših krajih v luči deželnih volitev, ki bodo v Furlaniji Julijski krajini prihodnje leto. Volitve v obeh občinah so tudi zelo pomembne za nadaljnjo »kakovost življenja« Slovencev v teh krajih, saj ni vseeno, s kakšno upravo se moraš soočiti. V zvezi s tem se v Devinu-Nabrežini obeta priložnost, da bo nova občinska uprava po pet let trajajočem tihem izrinjanju prijaznejša do občanov slovenske narodnosti, medtem ko v Gorici grozi resna nevarnost, da se bo za Slovence nadvse pozitivna upravna izkušnja klavrno zaključila.

Začnimo pri Devinu-Nabrežini. Ta kraška občina je pred petimi leti spričo razbitosti leve sredine in posledično tudi slovenskih volivcev prvič v svoji zgodovini dobila desnosredinsko, slovenskemu elementu ne ravno naklonjeno občinsko upravo. Ta je sicer stalno razglasila svoj čut za enakopravnost, na eno od odborniških mest je postavila Slovenko, resnici na ljubo pa je slovenščina z leti vedno bolj drsela v ozadje, kljub temu da je po statutu občina dvojezična. Primerov takega tihega izrinjanja slovenščine oz. slovenskega elementa v občini je veliko, piko na i pa je postavila namera občinske uprave o gradnji velikega števila stanovanjskih poslopij na tistem predelu občine, ki ni še doživel kdovekakšne cementifikacije. Treba je povedati, da se je tokrat domača leva sredina znala zediniti okoli imena mlajšega domačina, ki v sebi združuje tako slovenski kot italijanski element v občini, še pred uradnim začetkom volilne kampanje pa je kapilarno organizirala veliko število srečanj s krajsani na teritoriju, po vaseh, in pritegnila pozornost zaradi nasprotovanja novogradnjam na s cementom že itak preveč zasičenem Krasu ter ovrednotenja starih domačih srenj, ki naj upravljajo teritorij. Zato se enotni levi sredini obeta zmaga na volitvah, s čimer bi slovenska narodna skupnost ponovno pridobila možnost odločanja o tem, kaj in kako z zemljo in teritorijem, ki sta bistvene važnosti za življenje neke skupnosti. To upoštevajoč dejstvo, da bo imela opravka s precej zvitim nasprotnikom (za nosilko liste je postavil kandidatko slovenske narodnosti) in da zna biti tudi leva sredina, zlasti tista na deželni ravni, do problematik teritorija ravno tako gluha kot desnica.

Čisto drugačna zgodba poteka v Gorici. Mesto ob Soči je v zadnjih petih letih postalo pravi laboratorij čezmejnega sodelovanja in vrednotenja doprinosov avtohtonih narodnih skupnosti, v prvi vrsti slovenske. Levosredinska uprava župana Vittoria Brancatija je izkazala do Slovencev in Slovenije tako naklonjenost kot nobena druga pred njo, dovolj je, da omenimo dvojezične osebne izkaznice in uradno veljavo cele vrste občinskih dokumentov, napisanih v slovenskem jeziku. A tudi ta zgodba kaže, da gre h koncu. Nekateri v levi sredini očitno niso trpeli Brancatija in njegove politike. Dosedanji župan je bil namreč naravni kandidat za letošnje občinske volitve, a so nekateri odločili drugače, posledica pa je bila razbitje leve sredine in fenomen, o katerem govori že vsa Italija. V igro je stopil katoliški duhovnik, donedavni urednik krajevnega škofijskega tednika, in sprejel župansko kandidaturo, ki so mu jo ponujala nekatera občanska združenja in levičarske stranke. Postal je tako kandidat levice (ki je še enkrat potrdila, da so ji najljubši duhovniki tisti, ki to nehajo biti) in eden od kandidatov leve sredine, ki se tako predstavlja z dvema županskima kandidatom (bolj »levičarskim«

(dalje na naslednji strani) ►►



«in bolj »zmernim«), medtem ko ima desna sredina enega kandidata. Pravzaprav se bo v Gorici za župansko mesto potegovalo kar sedem ljudi, vseh kandidatov za občinski svet pa je kar sedemsto. Slovenski kandidati so razkropljeni po številnih listah, kar ne ravno krepi možnosti izvolitve v občinski svet. Spričo razdeljenosti je pod vprašajem tudi zmaga tiste politične koalicije, ki je v zadnjih petih letih zagotavljala mirno sožitje med tu živečimi narodnimi komponentami in sodelovanje s Slovenijo, v prvi vrsti z Novo Gorico. Vendar se zaradi originalnosti nekaterih kandidatur, ki utegnejo privabiti na volišča veliko število upravičencev, lahko zmaga ponovno nasmehne tistim, ki želijo nadaljevati po dosedanji poti.

Smo na pragu folklorizacije?

Naša skupnost v Italiji se ni nikoli vdala v usodo folklorizacije, ki je tako značilna za številne etnične manjšine s šibko identiteto v Evropi in svetu. Smo avtohtono slovensko prebivalstvo v Italiji, ki je po drugi svetovni vojni dobilo po eni strani svoje institucije in organizacije ter razvejano prisotnost tudi v političnem življenju, po drugi pa navezalo tesne vezi z matico. Lahko se pohvalimo z določeno razvitostjo, a obenem smo ideološko tako razcepljeni (in torej dekadentni, pa naj se še tako ponašamo s svojim političnim pluralizmom), da ne znamo ustvariti resnično skupne etnične stranke (pa čeprav samo za nastop na volitvah), ki bi zastopala celotno manjšino. Zadnje čase se po sili razmer na volitvah v glavnem celo opredeljujemo za določen politični tabor, a to je največ, kar zmoremo. Tudi znotraj levosredinskega tabora ne delujemo enotno, celo v paritetnem odboru smo razdvojeni. To je eden izmed številnih naših paradoksov, s katerim se ne moremo pohvaliti, ker daje slutiti, da manjšinski interesi niso na prvem mestu. Na absolutni lestvici vrednot nacionalna pripadnost gotovo ni na najvišjem mestu, vendar bi danes lahko isto rekli tudi za ideale levice, če ne drugega že zato, ker jih je praksa tako strahovito demantirala, da z njimi lahko danes samo še nemočno mahajo. Če niso kratkoročna dejanja revolucije obsodila komunizem, so jih gotovo dolgoročne posledice, saj je vsem očitno, kakšno družbo in kakšnega človeka so pustili za seboj. In vendar italijanska levica vztraja, še več, v imenu istih idealov se še naprej ločuje in diferencira, niti na misel pa ji danes ne pride, da bi se odpovedala oblasti. Zato je ta levica celo sposobna

utišati sindikate in žrtvovati pravice delavcev, ki sta jih močno načela gospodarska kriza in pretekla devalvacija.

Nekaj podobnega se dogaja s pravicami in pričakovanji slovenske manjšine. Ker desna sredina milo rečeno gleda postrani na manjšino (to je prepričljivo dokazala v pretekli zakonodajni dobi), in ker se zdi, da na lokalni ravni manjšina ne uživa simpatij širokih slojev volilcev, jo je treba pač utišati, da ne bo delala preglavic vladi. Zlasti v trenutku, ko so na vidiku volitve. Kakršnekoli! Kadarkoli! Po parlamentarnih volitvah je treba politikom dovoliti, da si oddahnejo, leto dni potem bi morala napočil pravi trenutek, a so napovedane upravne volitve, potem je poletje in sledi nova sezona z novimi problemi, po enem letu so spet volitve, tokrat deželne in tako naprej: v strahu pred izgubo peščice sredinskih glasov, levica sistematično zavira uresničevanje zaščitnega zakona, ki ga je sama odobrila kljub vsem pomislekom. Slovenski politiki bi se morali zavedati in bi to morali imeti vedno pred očmi, da so se na volitvah predstavili kot slovenski kandidati in da so bili izvoljeni kot taki ne glede, kdo je volil zanje. Če hočejo biti zastopniki manjšine, potem morajo v prvi vrsti imeti v ospredju interese manjšine. Povsem odveč je trditi, da je zaščitni zakon, tak kot je, največ kar smo lahko takrat dosegli, morda je tudi res, a je ostal na papirju. In mi nič ne reagiramo, čakamo, ker nočemo delati težav vladi. Tako ne bomo reševali naših problemov, ostajali bomo vedno bolj zunaj dogovarjanja med Ljubljano in Rimom in se bomo vse bolj navduševali nad našo folkloro, ki bo polnila kronike naših medijev. Zmagala bo provincializacija.

Marija Šedivy

Kako se ti zdi?

Druga nagrada na literarnem natečaju Mladike za leto 2006

N oči brez sna se vlečejo kot jara kača. Čeprav ves dan nekaj brkljam po hiši in okoli nje in potem namenoma še dolgo ne ležem, zadnje čase ne morem spati. Noč je enaka noči, ne glede na to kaj počnem. Bedenje, pa kratki zdrsi v sen in spet bedenje, prisluškovanje tišini, ki jo prekinjajo tiktakanje ure na moji nočni omarici, zapozneli koraki na poti tam zunaj, šum sape v krošnji jablane, pokanje lesenih tramov pod streho, stokanje postelje, po kateri se premetavam. In ko tu in tam vse utihne, slišim tišino, ki diha z mano. Visok ton ob vdihu, nizek pri izdihu.

Z rokama si zatisnem ušesa.

"Kako se ti zdi?" jo slišim. S taksijem se vračava iz mesta.

"V redu. Sobe so lepe. Skupni prostori tudi. Pa prijazni so," ji odgovorjam.

Prikimava in me gleda. Pričakuje, da bom nadaljevala. Pa sem kar tiho. Vse moram še enkrat temeljito premisliti. Zato molčim. Ona pa tudi. Potem njen "adijo" in "pokličiči, ko se odločiš," pa še dva kilometra vožnje do mojega doma.

Ko zaškrta ključ v ključavnici, še kar stojim in čakam. Groza me je praznine, v katero stopam. Vse je na svojem mestu. Pospravljeno. Kot iz škatljice. Nikogar ni, ki bi pustil na stolu umazano srajco. Nikogar, ki bi me vprašal, kje so njegove sive nogavice, ali kam da sem založila današnji časopis. Nihče ne čaka, da mu pripravim kosilo in miza, za katero sedam, se mi zdi kot cesta brez konca. Nikogar ni na drugi strani, da bi mu podala solnik.

Mogoče sem se odločila prav zaradi tega. Mogoče zato, ker vedno teže vzdržujem vrt in okolico hiše, ali pa ker ne zmorem več stroškov za vzdrževanje hiše. Pravzaprav ne vem, kaj je bilo tisto odločilno. Mogoče celo njihov dokončni ne. Ker bi bilo neumno pustiti stanovanje v centru, blizu šole, blizu službe, in se preseliti v hišo, ki je potrebna temeljite obnove. Najbrž je vsak "mogoče" čisto malo prispeval, da sem se odločila. Že pred časom. Tudi vlogo sem oddala, le da tega nisem nikomur povedala. In vse sem si ogledala že veliko pred najinim skupnim ogledom. In zdaj se že lep čas poslavljam. Podnevi se poslavljam, ponoči bedim. Brišem prah s pred-

metov in se poslavljam. Vsak dan znova se poslavljam in vsako noč znova si dopovedujem, da si lahko še premislim.

"Nič več," zamrmram in se zazrem v okno, ki se že zarisuje na temnem ozadju stene.

Vstati bo treba.

Natakнем copate in se napotim v kopalnico. Polica pod ogledalom je prazna. Vse sem že pospravila. Iz toaletne torbice vzamem zobno ščetko in zobno pasto. Roka se mi trese. Zazrem se v ogledalo. Bleda sem in pod očmi imam temne kolobarje. Grizem ustnici, da ne bi zajokala. Pod vročo prho se malo umirim.

Skozi zastrta okna sili svetloba. Odrgnem zavese in odprem vsa okna in vrata. Hladen zrak preplavi prostor. Zaprem oči in globoko vdihnem. Po gozdu diši in po trati, po rožah na vrtu in zemlji.

"Še zadnji sprehod. Vse si moram še enkrat ogledati. Dotakniti se moram vrtno ograje, iti po potki do gozda," se zaslišim.

Zadnje čase se vse pogosteje zalotim, da govorim sama s seboj.

Pogledam na uro. Časa imam res še dovolj, zato se odpravim na dvorišče. Da še enkrat obhodim. Tako kot sem tudi včeraj. In predvčerajšnjim. In dan prej, in še prej. Vsak dan. Ustavim se ob studencu. Že zelo dolgo ne služi več svojemu namenu. Tu sredi dvorišča stoji kot pomnik času, ki sem ga nekoč živela. Stopim do vrta, pa do stare jablane in po trati do gozda. Povsod sledi. Spomini na otroštvo, prve ljubezni, šolanje, službo, neprestano hitenje domov k družini, izgube najbližjih. Vrnem se v hišo. Iz prostora v prostor grem. Tu se dotaknem omare, tam stola, poravnam prtljago na mizi, pobožam pianino. Vse je tako kot vedno. Le na steni v spalnici manjka nekaj fotografij. In omara je prazna. In nihče ni skuhal jutranje kave. In...

"Si pripravljena?"

Stresem se. Nisem je slišala, ko je vstopila. Tudi avta nisem slišala. Prikimam, a se ne premaknem. Tudi ona kar stoji in strmi vame. Bleda je. In podonjake ima. Zaslutim, da je to noč tudi ona bedela.

"Premisli še enkrat, kaj želiš še vzeti s seboj. Pripeljali ti bomo kasneje."

Najraje bi ji rekla, da ne bom vzela ničesar. Da bom ostala tu. Sredi vsega, kar poznam. Ali pa, da bi najraje vzela vse, če že moram iti. Ali pa vsaj še nekaj slik. Tistega angela varuha, na primer, ki bdi nad otrokoma, ko prečkata v temi razburkano reko, in je prekrival vso steno že nad mojo otroško posteljo in kasneje nad tvojo, zdaj pa visi v spalnici. Pa kipec svete Terezije s komode, a sem lahko vtaknila v torbico le tisti miniaturi kipec v pločevinastem tulcu, ki sem ti ga stisnila v dlan, ko si odhajala na študij. Pa pianino bi vzela. Zelo ga bom pogrešala. Del mene je. Od otroštva je z mano. Še zdaj velikokrat zaigram nanj. In ko igram, pozabim na obvestilo, na odločitev, ki je bila morda le preuranjena, na samoto, na vsakdan. Pianino bi zares rada vzela s seboj, a vem, da ničesar od tega ne morem vzeti s seboj, zato rečem:

"Kaj pa vem. Mogoče knjige in knjižno polico, če bo dovolj prostora. Sicer pa sem vse, kar sem mislila, zložila v škatli tam."

Zmoti naju hupanje avtomobila. Zet postaja nestrpen. Me dve pa kar stojiva in se gledava in se ne moreva prestopiti do dveh potovalk, škatel in kovčka. Šele, ko zaslišiva njegove korake, se premakneva. Počasi, zelo počasi, z veliko težavo. Kar naenkrat se spremenim v opazovalca. Vidim se, kako s težavo premikam noge. Zdaj eno, potem drugo, pa spet in spet, do stola, kjer visi torbica. Vidim roko, ki seže po njej. Potem se vidim, kako se z muko prebijam do vrat, kjer si zet že nalaga potovalki, ona pa odhaja preko praga s kovčkom. Tedaj mi

zmanjka tal. Zadnji trenutek se zgrabim za vrata. Naslonim se na podboj...

"Dihaj, dihaj," si dopovedujem.

Globoko vdihnem. Enkrat, še enkrat, še in še, dokler ne začutim, da slabost popušča. Zdaj sem spet jaz. Nič več ne opazujem, ampak doživljam. S pogledom zaokrožim po prostoru. Od predmeta do predmeta, do obeh škatel, ki ju že neseta skozi vrata, do v podboje vhodnih vrat ujete slike dvorišča in gozda za njim.

V očeh me ščemi. Požrem slino. Prisilim se, da prestopim prag in grem. Po položni potki grem do avta. V trenutku me prešine:

"Kaj, če si vseeno premislim? Če ostanem? Ta trenutek se še lahko obrnem in jima rečem, da ne grem nikamor," a že lezem na zadnji sedež. Vrata se s treskom zaprejo. S tresočimi prsti si zapenjam varnostni pas. Nekje od daleč prihaja do mene, "saj boš kakšen vikend še prišla sem. Tudi mi bomo prihajali. Čez vikend. Vse bo še dobro. Boš videla."

Potem slišim le še brnenje, ki ne potihne niti, ko se ustavimo. Brni, ko vstopamo v stavbo, ko se ustavimo v recepciji, pri socialni delavki, ko se peljemo z dvigalom, ko sem končno v sobi. Sestra odpira usta in ona in on. Samo usta odpirajo. Ne slišim besed. Le brnenje slišim, ki postaja neznosno. Vsak čas mi bo razneslo glavo.

Spet mi nekaj dopovedujejo, a jih še vedno ne slišim. Stojim sredi tuje sobe, s prtljago ob nogah in se tresem. Nekdo me posadi na posteljo. Nekdo me podpre z blazino. Nekdo mi ponuja vodo. Pijem. Z

ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO •

Slovensko tržaško gledališče – kam?

Zgodovina tržaškega slovenskega gledališča je dolga in bogata. Njegovi začetki segajo na začetek prejšnjega stoletja. Dejavnosti je prekinil požig Narodnega doma in nastop fašizma v dvajsetih letih prejšnjega stoletja.

Z velikim navdušenjem in elanom je naše gledališče oživelo po drugi svetovni vojni decembra leta 1945. Od tega je že več kot pol stoletja. Ta doba je odražala podobo časa, v katerem je gledališče živelo. Velikemu povojnemu navdušenju, ki je spremljalo oživetev slovenskih ustanov, je sledilo dolgo obdobje ideološkega monopola jugoslovansko usmerjene levice. To obdobje, v katerem je izredno pomembno vlogo igral režiser Jože Babič, je trajalo kar dolgo, a je predvsem po zaslugi Jožeta Babiča gledališče popeljalo v sam vrh slovenskega gledališkega dogajanja.

Umetniško vodstvo je v tem času imelo koncept, ki ga nismo sprejemali vsi, a je vendar razmišljala kot slovenska ustanova, namenjena slovenski narodni skupnosti v zamejstvu in je bila zanimiva tudi za slovenski prostor v matici, kjer so naše gledališče sprejemali kot gledališče s posebnim primorskim naglasom.

Zadnja leta so se stvari korenito spremenile. Naše gledališče je večkrat zabredlo v težave (ne samo finančne!), iz raznih razlogov je izgubljalo publiko, v Novi Gorici, Sežani in Kopru so nastala nova gledališka jedra z zanimivo, mogoče celo konkurenčno ponudbo.

obema rokama držim kozarec in hlastno pijem. Prazen kozarec mi spolzi iz rok, a ga nekdo prestreže.

Tedaj jo bolj začutim, kot vidim. Ob meni je. Objema me. Njen obraz čutim ob svojem. Moker je. Tudi moj je moker. Lepiva se druga na drugo, si podajava robce, smrkava. Nikogar več ne vidiva, nikogar ne slišiva. Sami sva. Le ona in jaz. Pa saj zares nikogar več ni v sobi. Zares sva sami. V sobi, ki ni moja. Na postelji, ki ni moja.

"Pomagala ti bom razložiti stvari," reče čez čas skozi jok in vstane. "In prišla bom k tebi. In poklicala te bom po telefonu. Vsako jutro."

"Pusti, bom že sama. Tako vsaj ne bom toliko mislila na dom."

Ne uboga me. Iz kovčka jemlje oblačila in jih obeša v omaro, čeprav jo spodaj čaka mož. Vem, da bo godrnjal, ker je tako dolgo ni, a ona vztraja. Ko izprazniva kovček, jo na to tudi spomnim. Spet me objame. Spet jočeva. Gre do vrat, se vrne, me stisne, gre, se spet vrne in vse ponavlja, dokler se od vrat ne zasliši:

"Dovolj je. Saj ni edina tukaj. Polna stavba jih je. In sama si se odločila, ali ne?" se obrne name. Zdaj gre. Ne ozre se. Vrata se zaprejo.

Sama sem. Popolnoma sama. Dokončno. Bolj sama, kot sem bila doma.

Razgledujem se po sobi. Vse je tako tuje. Strah me je. Tako zelo me je strah. Stojim in zbiram pogum, da se prestopim. Traja. Zelo dolgo. Končno mi uspe. Stopim na balkon. Nekje spodaj se oglašajo ulica, jaz pa zrem tja čez mestne strehe. S pogledom

objamem griče na obzorju. Daleč vidim. Zelo daleč. Vidim dvorišče, hišo, potko ob hiši, jablano, gozd. Sebe vidim. In vse, kar sem pustila za sabo, vidim. Pred sabo ne vidim ničesar.

Nekdo trka. Vrnem se v sobo. Sestra je. Spremlja me v jedilnico. Med potjo mi razlaga, s kom bom sedela pri mizi. Kosilo je dobro, a nimam pravega teka... Spoznam gospe pri mizi. Vse so pojedle, veliko klepetale in se z nasmeškom posloville, jaz pa se še vedno trudim, da bi pospravila vsaj nekaj grižljajev.

Prostor se prazni. Z miz pobirajo posodo. Vstanem. Nikamor se mi ne mudi. Ob misli na sobo, ki bo odslej moj dom, me spet stisne v grlu. Pri vratih stoji sestra. Nerodno mi je zaradi solz, ki se mi nabirajo, zato se ustavim in pogledam nekam stran.

In tedaj ga zagledam. Stoji ob steni na nekoliko dvignjenem podestu. Čudno, da ga nisem opazila že prej. Klavir. Pravi klavir. Čutim, da rdim. Noge me kar same nesejo k njemu.

"Smem?" vprašam sestro, ki pride za mano. Z vidnim olajšanjem me prime za roko in mi pomaga stopiti na podest. Previdno dvignem pokrov. Prsti pobožajo tipke. Ne ubogajo me. Tresejo se. A igram. S presledki, s popravki igram. In ob meni so nenadoma ljudje, ki se mi smehljajo, mi ploskajo in celo pojejo. Ko preneham, me gospa mojih let vpraša, "boste jutri spet igrali?" in sestra na stopnišču, "no, kako se vam zdi, bo šlo?"

"Lep je." V mislih imam klavir. Vse ostalo pa? Kaj pa vem? Saj nimam več izbire. Navaditi se bo treba.

POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO

Sedanje umetniško vodstvo SSG v Trstu očitno ne ve, kako bi se izvilo iz te stiske in išče nove poti in smeri. Po našem mnenju v napačno smer. Zakaj? Poglejmo samo letošnjo sezono, ki se je začela uspešno z igro Bakhantke, ki naj bi bila dober uvod v repertoar za abonma 2006/07. Tržaškemu pisatelju Borisu Pahorju in njegovim častitljivim letom se je gledališče oddolžilo z odrsko postavitevijo njegovega romana Spopad s pomladjo. Sledila je zanimiva, toda za repertoar gledališča neprimerna ponudba baletne predstave, nato Pasolinijev Svinjak, vprašljiv tekst, ki ga sama italijanska gledališča ne izvajajo. Predstava, ne ve se zakaj, je imela cele prizore v italijanščini. Vrhunec stranpoti pa predstavlja zadnja gostujoča predstava italijanskega kabaretista Paola Rossija, za katero ni povsem jasno, zakaj je prišla v repertoar SSG v Trstu. Predstava je vsa v italijanščini, Kulturni dom v Trstu je bil res polno zaseden, toda publika je bila v glavnem italijanska.

Slovenec, ki je na začetku sezone kupil abonma, se sprašuje, ali ne bi ta predstava spadala v repertoar italijanskega gledališča. Slovencu predstava ne nudi slovenske besede, ne nudi nobene umetniške katarze, iz gledališča odhaja prazen, kot bi se umaknil od domačega televizijskega ekrana po kabaretni predstavi na italijanski TV.

Marsikdo se je po predstavi spraševal, če ima še smisel podpirati tako gledališče, ki je vedno manj naše, ki nam ponuja vedno manj kulturnega užitka in vedno več cenene kabaretnega hahljanja. Tako gledališče nas ne dviga, nas ne očiščuje, nas ne pretresa. Nas kvečjemu odtuja. Je to danes poslanstvo SSG v Trstu?

Zadnja predstava v letošnjem abonmaju bo Molière. Mu bo uspelo letošnji slab vtis popraviti?

Milenko Strašek

Pesmi

Druga nagrada za poezijo na literarnem natečaju Mladike za leto 2006

Kojance

*Kojance.
Zdi se, da na britvi čepim.
Na strmcu,
vetrovnem slemenu,
viharim.
Neprespan ždim za hramom,
za rezačko norim.*

*Kojance.
Brije ko vrag.
Na strmcu, vetrovnem slemenu
besnim,
da se mi duša ne raztrga.
Komaj zdržim.
Križ. Krista so vrgli na tla.*

*Kojance.
Za hramom deklina se z vinom prepira.
Šoja se dere na strmcu, vetrovnem slemenu.
Mraz me razdira.
Nabrušeno koti se misel ob poti.
Bom kos bremenu?
Stopim čez prag.*

*Kojance.
Vreščijo fazani vsiljivo kovinsko.
Zajec buta v goščavje na strmcu.
Vinsko veselje burka slemence,
zategle, tršate gorjance.
Na razpotju stojim, brnim v nebo.
Zahvala ljudem, pobožnost soncu.*

Pripovedovali so mi Tuaregi

*Kar ostalo je na koncu, ni bilo veliko.
Le navadno, človeško hrepenenje.
Umaknil sem se v zid.
Zlezel v reko.
Poniknil v temačno zmrzal.
V svirel sem se vtaknil, o blagost.
Hotel sem postati beseda
in ostati svoj oltar:
"Oče naš,
ta čas ni ne zdrav,
ne dober in blag,
le prag je,
da te pehajo v svet..."*

*In še: v čašo sem se kanil premeniti.
Polastiti (predrznost razvneti) se njenih oči.
Zdaj glej: trata, otroče na njej.
Klokoče vodovje v jarku, detinec se smeje.
Naj se umaknem?*

*Komaj da. Homo potuje na vzhod.
Primaknem človeku korak.
S seboj gonim kot vola nekdanjega sebe.
Stremuški slamuh, trličar v telo,
zapikuje se s priostreno čeljustjo v koleno.
Kajpak: poveša pogled,
lump je in goba, prismode in hudoba.
Škrbec in škilež.*

*Jeriho, zidovi mogočni in trombe,
vrag vzemi pravšnosti, do roba
natoči prijatelj ob poti mi vina.
Homo potuje na vzhod, ne oklevam,
saj drugače ne znam: le en dan cvete pasijonka.
Vigilije? Eh, kaj, daleč je domovina.
Davno pripovedovali so mi Tuaregi,
da mož nisi, če vsaj enkrat ne zmoreš puščave.*

Zakaj

Zakaj ne maraš hoditi z menoj po dišeči travi, tankih, svilenih listih, mamljivem
 zimzelenu, bloditi po smrečju, veselem, ihtavo igrivem, zeleno prosojnim,
 igrati se s perjem spreletavih ptic, brskati po bukovju
 ... krasti pticam jajca,
 dražiti slepce,
 s svetlobo barantati,
 ... zakaj ne maraš hoditi z menoj?

Če ne, razpuščenka, iz mlake se napij,
 poliži roso z rož in listov, trt in trav,
 pod grm lezi, zvij se, tla poljubi, vame se ozri, poglej, prekolni, kar je kletve
 vredno,
 ne nehaj, kriči, steze ne zapusti, če ni treba, lezi k njim,
 ki te pitajo z uteho,
 z norimi obeti,
 da svet je dobra zgodba.
 Lezi in verjemi.
 Jutri? Da, že jutri ne bo več rose
 ne brvi, da mogla bi čez vodo sladko k meni...

Zakaj ne moreš hoditi z menoj po slemenih,
 med bajtami in smrečjem,
 po poteh, kjer se nori Miha je potikal in suval kol v zemljo,
 po mahovih z bežečimi trosi, umikajočimi se pod hrastovje pregrešno...
 Kako ne moreš dohajati korakov,
 slediti slikam pobožnim,
 molitvam brbljavim,
 pripovedim raskavih duš, ki so sprli jih z bogom, z očenaši napihali,
 preobložili z bliščem ritualnih večerov...
 Kako izginevajo dobre zgodbe v ilovnata tla!

Ne moreš?
 Ne verjameš?
 Res ne veš,
 kaj počneš?
 Zakaj nebo ti puli divje, gladke lase,
 zakaj kamenje, z vestno roko lično obklesano, pada z okopov turških,
 pod senco vaške lipe,
 v zavetju dobrega boga, igrivih križev, nagrobnih plošč,
 na cesto... ..
 In že zvoni. Iz visokih lin odtava glas naproti vsakršni dobroti,
 Izžme se v zatišje, v lesovju izgineva.
 Ni več dobrih zgodb.
 Čemu solze?
 Zaspi.

Karte gospoda Matjaža

"Največja ošabnost ali največje malodušje je
največja nevednost o samem sebi."

(Baruch de Spinoza, Etika / pravilo 55 /)

*Ko ni bilo ga, ki igral bi z njim, naslonil se je na mizo in zaspal.
Marsikaj je že postoril, ovčice napasel, živino napojil,
mačkam mleka dal in oči napasel po dolini,
polič z užitkom spraznil in veljavno težo,
trdo odrezal je klobaso in pleče zajetno,
pogledal na stolp cerkveni: do Ave Marije je časa dovolj.
V Lustkugel zapičil je pogled: tam bi bore nasadil...
Potegnilo ga je, kar povprek, čez polje in breg
do potoka, vodke prijazne, s kleniči pod grmi,
njega dni raki pod štori, do potočiča,
ki je po božje tolmane in tolmunčke ustvarjal,
vrtince narejal in pasti za nevedne.
Zaobjel z očmi je Tonačevo njivo:
plavkice med žitom so blažile zlatilo
in še včeraj so regratove lučke kazale pot skozi trsje.
In navkreber do očetnega hrama, Matjaževe gorce.
Še včeraj, v hrupu osame, omame in dima
so se, le bog ve, staknile njegove in naše poti.*

*Teh nekaj ur nazaj, pod loškimi osamelci,
prav pod Bohorjem, so se zlile njegove in naše plati.
Glodali so vsi: gospod Matjaž, vsi brbci, mevžeti in trdine.
Glodali so, po mišje natančno, hitro in vztrajno, preteklost.
Vino se je prelilo čez rob, varali so sebe in domače spomine.
Če bi šlo, bi spodkopali Lustkugel, prestavili mostove,
premešali gospodove karte, goljufali in se delali norca.
Na gradova ponosni, bi od jeze podrli zidovje,
čeprav je to zanje skozi stoletja postoril že čas,
na ves glas bi tulili, da je gmajna stara drajna,
njihova od vekomaj in komaj kdo vrgel bi v pušico
tolar dva, morda kaj več...
Pod brajdo je zakinkal gospod Matjaž,
karte je razpihalo po mizi.
Za živo mejo spal je pes. Na steni cerkveni medlela je freska.
Svetnica s psom in hlebčkom kruha. Vesela moč.
Vedel je gospod Matjaž, da na Vinagori raste encijan.
Že davno ga je opozoril nanj kaplan:
v žganje ga je potaknil, za zdravje božje.
A še preden ga je vzelo,*

je spoznal, da opravljali so jalovo delo:
 mimogrede so, na vrat na nos, telebnili v sedanjost,
 nemočni, smrkavi, betežni, na pogled kot rožje,
 zgrabljeno na kup za gorco.
 Sanjalo se je gospodu: prišel namesto njih bo dobri Oče
 in postoril vse, kar še v stvarstvu manjka,
 mejnike za vselej na pravo mesto bi zabil.
 Dopolnil slabo narejeno, le da pamet bi jim ne solil.
 Težko bi to prenesli: prerok melje brez težave,
 apostoli mislijo drugače, vse je odprto, vse mogoče.
 Pritaknilo se je dušnemu očetu,
 da še nikoli tako prijaznih misli ni poslušal,
 vdihoval globoko v pljuča ljubezni cele fare,
 ne majhne, revne, ne bogate...

Slišal je, da sprt ni več nihče in da vsak sleherniku privošči vse.
 Da dekleta so preudarna in fantje pozabili so na svisli...

S čudeži je križ:
 število teh blagodati tone v sivino.
 Gospod Matjaž, nekako še v opoju in ves mehak
 se krepko je vendarle odpravil izza mize
 in stopil sto korakov do zidine,
 kjer doline ne spregledaš.
 Žita ni več, je suho brnelo pod gospodovim klobukom.

Nič več in za večno.
 Plavkice, ki se jih ne nagledaš, kje so?
 Tolmune so razrili, obrežja, zveržena in zgrbljena, poravnali,
 kleniče pregnali kdove kam. Tam jih ni.

Raki so pocrkali že davno.
 Hiše ne marajo več rezljanih gankov z ornamentami.
 Pred njimi šopirijo afriški se levi.
 Kozolce so strpali v zgodovino in skupaj z njimi
 še slamnate peharčke, pesmi vaške in cote stare.

Cesta seka zdaj dolino.
 Krist na sprhnelem križu moral je s poti.
 Stoletni oskorž so brez pomisleka podrli.
 Pozabili so na čepice, na tiste druge čase...
 Kar bajt lesenih je, iz katerih se nikoli ne kadi.
 Gospod Matjaž pobere zložno karte.
 Nič ne de: k noči gre, a on se odloči.
 Če ne drugje, se spove pri sebi, v gorci pomladi
 in na igro pozabi.

Saj, prijatelji, se vedri gospod Matjaž,
 še škis ni več, kar bi biti moral
 in valat ne najljubši svat.

Prezrta

"Mora pa je najrevnejša in najbolj prostaška oblika sanj."

(K. Blixen, Spomin na Afriko)

*Ko sem se dotikal tvojih las, prsi, božal srne vrat...
So trave za vasjo še tako vabljive in ne povešaš več oči...?*

*Morala bi mi zaupati, zakaj sem kot brat v tebi.
Ne smela bi tajiti mojega strahu in postavljati vprašanj.*

*Kako odrešujoče: v tebi sem našel zgodbo,
ritem, obdržal drget prijaznosti, cvetne lističe vročega
diha. Rekla si, spovednica sem, grobnica prelepa,
govorica davnih časov, naj ne bo te strah, vame vstopi.*

*Postani misel moja in odpiraj se,
školjka bodi, prod, belina in vročina na obali.
Zdrzneš se, nagneš glavo...? Še vedno, kajne?*

*Nenadoma zajočeš in krikneš,
divje klatiš z rokami naokrog in iztrgaš: ni nujno,
da je vse, kar mislimo, tudi res...*

*Zaupaj, zakaj se nisem izpel v tebi?
Bolela me je melodija, glas naraščal in ječal...*

*Moral bi najti privid, ki ga hraniš in je moj.
Do privsujanj imam odpor.*

*Ko si bila še praznik mojih oči,
mojih odhajanj,
moje strasti za svetlobo,
so strasti postale pravice
in pravice strasti.*

*Ljubila si konje, črno vino, vetrove z vzhoda,
Hoelderlina, naše gmajne z drenom in osatom,
encijanom in travico, ki piska,
zatrapana si bila v rjavost hrasta in ponorela si ob pogledu na
cerkveni stolp med vejami stoletne lipe,
kjer leto za letom rojile so čebele.*

*Ni zmeta laž in laž ne nujno zmeta.
Še sem v tebi, v nastajanju, v silovitem trenju.*

*Ne verjamem ti, da veneš od hudega.
Tistikrat sem zamenjal v treznem upu brezup pijani.*

*Odšel zgaran, posušen, razbit in razvaljen.
In se vrnil v žile. Tako preprosto.*

*Nor si, si rekla, pusti, naj te najdejo stvari,
nor si, pusti ljudi k sebi, saj veš,
vse, kar obstaja, ima svoje davne, globoke korenine.*

Pusti, ne dotikaj se jih, večnost so.
 Prihajajoči te zapuščajo,
 odhajajoči moledujejo: ostani.
 Kup besed, kup pretvez, bog, kako vse mine.
 Ko si odšla, si zmetala v kovček vsa vprašanja.
 Ne prenežno.
 Vse odgovore.
 Jezljivo dodala krila, hlačke, maje, knjige,
 kajpak Hoelderlina, nikoli prebrane zapiske
 in neodločno izginila med podboji v senco.
 Tudi prav. Pojdi mi s poti, si še rekla.
 Moja je. T a k o p r e k l e t o m o j a .
 In ne izgovarjaj se na sanje.
 Da živeti moraš za nekaj ali za nekoga.
 Ko dojel boš smisel, bo – i z g i n i l !

Med hribi tam daleč in blizu obenem
 je zdajci zapelo, mogočno, otožno, sproščeno,
 kaj še, ljudje, veselo, dvigajoče se v log, v pravo nebesno
 stran,
 k pravim ljudem,
 do parn, kjer so še do nedavna mlatili pšenico trojiško.
 Kakšno veselje!, do Gorjupovega križa, kjer v jasnih nočeh
 prikazuje se Anza
 nesrečnik, prekletnik, zavrženec...
 Izpijem, ker moram. Hočem. Rad hodim v pradežele,
 tu in tam kaj poiščem po pranočeh,
 včasih me spreletijo pramislji in prasmislji.

Ni bilo dolgo in glas je izzvenel. Zarisala se je cerkvena,
 kaj cerkvena, gotška trojiška katedrala, pramati in
 praspomin,
 v mrak kot velikanski trs. Sto, dvesto metrov morda v
 bregu,
 so se na redko pajdašili hrasti. Tam, med krošnjami,
 je utihnila, umrla, za vekomaj odšla, potonila v
 nepreklicni nič
 se odrekla vsakršnji vračujočnosti, preprosta melodija.
 Umrla je, moj bog in nagnil sem bokal, seveda, saj
 sem moral.
 Na bregu sem bil v imenitni družbi: trtovje, gorca,
 blaženi mrak
 in vino v bokalu in zavriskal sem v dalj kot grom.
 Kako sva se lomila, lovila, delila in uhajala....

Čakajoč na murna

*Ob vrbah sem hodil,
pil roso, podlessek častil
in čakal na murna...*

*In vseh poti in prelesti
božjega sveta sem si bil v svesti,
ko sem čakal na murna...*

*Poljane, ne več zaspane,
so bile z zarjo prijazno obdane.
In še vedno sem čakal na murna.*

*Jaz nisem bil sam,
čakajoč na črno živalco,
v obzorje žareče strmeč!*

Preproste besede

*ljudem
sem hotel vrniti
nedolžnost,
prve srpe,
zgodnje kose,
rane trave,
opojne rose,
tihe vode,
zrela, mrzla žuborenja,
nešplje, oskorže.
kisle hruške,
pšeničke,
zadušena hrepenenja..
zgodbe, lepe in zanosne;
"hej, kje ste?",
se jezim
in buči mi pod lobanjo
razvneti Mihaelov bron
iz lin,
do globin
krvi drgeta,
mrliško trjanči,
z neznanci beseduje...
počasi izgubi se v mračnih lazih,*

*prepotenih koteh,
lapuhov raztrošeni sin,
brat korenin,
gostovalec sedmin,
le zato, da pozabil bi dni,
ko so od mene,
tebe,
nas,
zahtevali,
z meglo kalno v očeh,
da breza naj bo hrast.
ste se kdaj vprašali,
ali res hočete še kdaj,
ne za vekomaj,
le za hip nazaj,
opojne rose,

tihe vode,
zadušena hrepenenja?
ste se res vprašali,
zakaj ste pozabili na zgodbe
lapuhovega raztrošenega sina,
ki vam jih je ponujal
iz srca zastonj?*

M. Žitnik

Čarodejke (LVII.)

ZAVRNITEV

Naše agencijske sodelavke pa niso z biltenom po tistem, kar sem jaz predlagala, čisto nič zadovoljne. Malena oporeka mojemu mnenju, da bi vpletali v bilten cerkvene zadeve.

“Mar ne berete hecov in vicev, ki jih vsak teden objavljajo v slovenskih časnikih? Kar je preteklosti, pade pod ironično luč, kar je laičnega, je manj ovrgljivo. Seveda bi bilo pametno omenjati Valvazorja, Martina Krpana, pa še Cankarja! Premalo je tu sodobne zgodovine, saj ni omenjena herojska plast iz zadnje vojne! Partizanstvo je namreč kar tako vstavljeno v kontekst, ne da bi pravilno poudarili njegov pomen!”

“Saj sem le predlagala to stvar, takole, po vzorcih drugih mednarodnih agencij! Lahko dodamo, kar manjka.”

S temi sodelavkami ne bom sprožila nobene spora. Zaradi mene lahko napišejo, da je bil za slovensko kulturo zaslužen Gomulka, ali pa Stalin! Vsako leto, tudi pogosteje, izdamo nove biltene, za takega, kakršnega zahtevajo sedaj, je dovolj denarja, povpraševanje po izletih v Slovenijo pa itak narašča.

Še slabše mnenje imajo, ko jim predlagam, naj na naslovnico vtisnemo nekaj folkloriziranih nageljnov, kakor jih poznamo iz ljudskega izročila. Oporekajo, se posmehujejo, češ da so to znamenja izpred vojne. Naj posadim na prvo stran Jovanko ali Miloševičevo gospo? To jih vprašam kar med smehljajočimi se pripombami, ob čemer utihnejo.

“No, zaradi mene, tiste, ki imate čas, čimprej v tiskarno!”

Tako jih umirim, se dobrikavo nasmehnem in se posvetim novim ljudem, ki stoje v vrsti pred pultom. Vseeno pozdravim Maleno, ki očitno odhaja v tiskarno. No, tokrat bo pač brošura po njenem okusu!

Kot nalašč si stranka pred menoj želi ogledati cvetje v Volčjem logu, česar niti ne popravim, ampak brez besed razgrnem prelestno zgibaniko z lepotami iz znanega potoka. Zdrdram ime-

na vseh stezic in gredic, obračam reklamno karto, kot bi hotela opisati vse lepote tega sveta. Potem ugotovim, da človek, s katerim se pogovarjam, ne ume dobre slovenščine in ni razumel niti polovice mojega govorjenja. Si rečem, da se ne bom opravičevala, bom raje umolknila.

Naložim predenj sveženj večjezičnih programov, iz katerih bo lahko razbral, kje lahko občuduješ naravne lepote.

“Veste, moja svakinja je v sorodu...”

Pove ime vplivnega slovenskega politika. Potuje tudi zato, da bi se srečal z družinskimi člani.

Prejšnji sveženj odrinem in mu ponudim perspekte z Gorenjske.

Se zahvaliva drug drugemu, takorekoč z nasmehom za nasmehe.

Se takoj posvetim naslednjemu paru, ki načrtuje daljše potovanje...

Samo eno prestižno možnost mi je dodelil takrat Stvarnik, da namreč poslujem kar udobno v potovalni agenciji, da smem udobno živeti in tudi “potovati na tuje”, kadar me moje cigansko srce vznemiri. Nič ni pomembno, da moj oče tega ne razume tako kot jaz, saj pripadava različnima generacijama in njegove alternative niso življenjske, saj ne ve, kaj je sodobna konkurenca.

SPET BRIKI NA OBISKU

Potrka in vstopi. Zdi se mu, da ga jaz obravnavam kot svojo bratsko sorodno dušo. Morda je tako, morda pa se obadva motiva in naju ločujeta na dva različna si prostranstva različne izkušnje, predvsem moje. Lahko si privoščim hladnokrvno prijaznost, saj mu nisem prav nič dolžna, razen tega, da je zares naklonjen mojim poročilom o tej agenciji, kadar moramo nekaj objaviti v časniku. Sicer pa je simpatičen s svojo naprejevsko miselnostjo, zdaj, ko pa se gredo vsi velike gospode, gospodarstvenike in celo nenarodnjake, ker da je to zadnji vedenjski 'trend'. Morda je Brikija resnična družinska ljubezen počlovečila...

“Veš, da mi je zelo všeč naslovnica vašega zadnjega biltena!”

“Ne vem, o kateri govoriš, ker jih tiskamo sproti kar nekaj.”

“Tega, z nageljni, z romantičnimi slovenskimi jezери, s planinskimi dimenzijami, skratka, prava fotografska umetnina!”

“A tako...”

Sodelavka Malina se je torej odločila za moja priporočila in je tudi nasedla mojim pikrim pripombam! Nekaj vedrega v deželi tej! Razjokala bi se od sreče!

“Stvar je tiskala in organizirala naša Malina Rogatec. Veš, pri vseh dolžnostih in razgibanem poslovanju nisem vedno jaz organizatorka našega delovanja.”

“Čestitaj ji v mojem imenu!”

“Čestitaj ji kar sam, saj jo poznaš!”

“No, da, tista čedna mladostnica!”

“Ki je tudi zelo delavna!”

“Se zdi, da si bolj uklopljena v sedanjem službenem krogu kot takrat pri nas!”

“Mi nimamo strogega poglavarja, ker so naši nameni povsem drugačni od takozvane »vesti družbe«...”

“In ta »vest družbe« naj bi bila dnevno časopisje?”

“Priznam, sem še vedno nadvse naiven človek!”

“Zato nisi imela niti trohice previdnosti, ko so te poslali z aktovko in notesom na fronto!”

“Ti si se ji kar do danes z vso previdnostjo izognil, kajne! Nikoli ti ni bilo treba na rešeto ideoloških preverjanj, kajne?”

Napredoval je kot elegantni parazit, toda tega mu ne bom rekla. Nikakor ni iskrenost tisto, kar išče v moji hiši!

“Morda sem imel kanček sreče, zato pa me upropašča nesrečni zakon!”

“Niti meni ni uspelo, da bi pravočasno ujela dobrega zakonskega partnerja, kot se temu pravi. Pa mi ni nič žal.”

“Vsakdo je vržen v svoj paradoks!”

“Če se mi hočeš približati, te opozarjam, da sem, v bližino moje duše, na tihem, ne pride niti gad, zaide pa kakšen volk, ko je zmeden.”

“No, saj ne bom spraševal, a pravim, si se le izmazala iz čustvenih pasti.”

“Morda imam smisel za dolgočasno, a mirno življenje. Morda pa nisem niti zdaleč tako nedolžna, kakor si ti o meni misliš. Morda sem pregloboko razmišljala o Prešernovi Turjaški Rozamundi.”

“Kakšno čudaštvo pa je zdaj to?”

“Tu in tam dialogiziram, čisto romantično, s človekom, ki pripada drugi civilizaciji, drugi veri in drugim političnim interesom.”

“Pa saj imam prijateljico, ki se je pred kratkim poročila in je po duši bolj podobna meni kot takim!”

“Bo pač tudi izjema!”

“Zdi se mi, da je nova generacija tista, ki stre-mi po drugačnih ciljih! So očarani od drugačnih svetov!”

“Opažam, da si zelo navdušena nad takimi – drugačnimi – svetovi!”

“Zakaj bi vedno branili le lokalpatriotizme, saj so priskutili najlepše bivalne areale mladini, ki sili v nemogoče godlje!”

“Pa ne misliš na folklorne skupine!”

“Kaj je treba izzivati! Kdor rad pleše in poje, je verjetno v večini, a drugi bi bili raje v manj hrupnih sestavih!”

“Kdo bi si mislil, da je okrog nas toliko strupa!”

“Če se pogovarjaš z ljudmi, izveš vse!”

“Vse laži in čenče, to že, malo manj bi bilo verjetno vse tisto, kar lahko iz takih premis izhaja.”

(dalje)

SLOVENSKA PROSVETA
in ZVEZA SLOVENSKE KATOLIŠKE PROSVETE
razpisujeta

XXXIII. TEKMOVANJE
ZAMEJSKIH AMATERSKIH ODROV

MLADI ODER

Tekmovanja se lahko udeležijo amaterski odri, ki delujejo v naši deželi. Tekmovanje traja do konca leta 2007. Izid bo javno razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku februarja prihodnjega leta.

Skupine, ki se nameravajo udeležiti tekmovanja, morajo javiti svojo udeležbo enemu od obeh prirediteljev.

Za podrobnejša pojasnila in prijave se je treba javiti na naslov:

SLOVENSKA PROSVETA, ul. Donizetti 3, Trst, tel. 040 370846

ali pa ZVEZA SLOVENSKE KATOLIŠKE PROSVETE, v.le XX Settembre 85, Gorica, tel. 0481 538128.

Aleksander Furlan

Zgodba o starih tržaških narodnih pesmih

Lik učitelja Ferdinanda Starca

V Barkovljah smo imeli ob začetku 20. stoletja, pred in še po prvi svetovni vojni, svojega etnografa, ali bolje rečeno, zbiratelja narodnega izročila, predvsem osnovnega napeva in besedila pesmi. Ta zbiratelj-diletant je bil učitelj – učenik, kot smo mu rekli – Ferdinand-Nande Starec.

Igral je na violino, ki jo je imel vedno pri sebi, v šoli ali ob nedeljah pri svojih sprehodih. Kar je slišal, si je sproti zaigral in zapisoval. Ta njegov konjiček, "hobi" bi danes rekli, je trajal dolga leta.

Ne poznamo nobenega človeka razen njega, ki bi se s temi stvarmi pri nas ukvarjal. Kar je bilo piscev Barkovljanov, je sicer pisalo o domačih navadah in še marsikaj drugega, tu pa tam v svoje spise dodalo kakšno narečno besedo, vendar nič več od tega.

Nande Starec je zbral celo zbirko pesmi v sicer počasnem in vztrajnem delu, tako da je iskal od hiše do hiše starejše ljudi, ki so marsikaj znali in vedeli.

Učitelj Nande je bil v Barkovljah zelo priljubljen, že skoraj legendarna osebnost, v rodnih Barkovljah je služboval celih 31 let. Izhajal je iz znane in zavedne Starčeve družine pri Cjankih (1872 – 1945). Dom si je uredil malo niže, nad železniško progo, kraju se je po domače reklo *na Paleževini*. Vsi člani te velike družine so še danes zavedni Slovenci.

Otroke, ki so mu bili zaupani, je vzgajal tako, da so točno vedeli, kaj so in h kateremu narodu spadajo. S svojo ljubeznijo do narave, s poštenostjo in dobroto jim je bil življenjski učitelj. Tudi njemu gre torej zasluga, če se niso še vsi Barkovljani sprijaznili z asimilacijo, ker so sinovi in hčere, danes že vnuki, nekdanjih Starčevih učencev.

Še dolgo po upokojitvi, leta 1927, je obiskoval svoje učence po domovih in lahko si predstavljamo, da je bil obisk učenika za te že odrasle učence prijetno snidenje in prazničen dan.

Večkrat je prihajal k nam na Greto ob sv. Jožefu, ne samo zaradi osmice, ampak tudi zato, ker je bila moja mama njegova bivša učenka in sta se z njenim tastom, z nonoti, dobro razumela.

Vedno z violino pod pazduho je po navadi prinesel mami šopek vijolic, nabranih na klancu mimo grede. Mama, takrat še mlada nevesta, ga je vedno pričakala v belem predpisaniku, kot se za uglednega gosta spodobiti.

Pri teh obiskih je violina igrala veliko vlogo, ob njeni spremljavi so večkrat peli, med drugimi, nonotu priljubljeno himno "Naprej zastava slave", seveda, v tistih časih pri zaprtih vratih in ob prisotnosti najbolj zanesljivih prič.

Po pripovedovanju takratnih učencev, je ta violina vzbujala celo "strah in trepet", z njo ali z lokcem je učenik pri pevskih urah malo potrkal po glavi najbolj poredne učence. To potrkavanje je bila najhujša možna kazen, kar jih je učitelj Nande poznal. Otroci so doživljali to "kazen" kot nekaj lepega in ostala jim je v spominu še dolga leta kot nežno božanje.

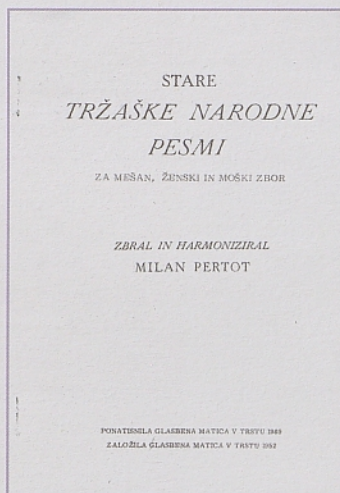
V pogovoru sem večkrat vprašal mamo, kakšno je bilo to trkanje po glavi, močno ali bolj rahlo. Odgovor je bil vedno isti in duhovit: "Kej čješ, moral bi še več, violina je dragocena in krhka stvar, naše glave pa so bile trde, učenik se je gotovo bal za violino."

Drugi časi, drugi načini vzgoje in drugi odnosi med otroki in vzgojitelji.

(dalje na naslednji strani) ➔



Ferdinand Starec.



Lida Turk

Poletni popoldan v odvetniški pisarni

Fotografija je bila posneta 28. avgusta 1929 v odvetniški pisarni dr. Josipa Agneletta v Ulici San Lazzaro. Verjetno popoldne. Polkna so priprta, skoro zaprta, morda da ne bi vročina silila v sobo. Res da ni videti niti najtanjšega pramena svetlobe, ki bi se izmuznila med polknici, a težko domnevamo, da so se uradniki do noči zadržali na delovnem mestu.

Uradnica na desni si je zavihala nad laket rokave obveznega črnega predpasnika s snežno belim ovratnikom. Verjetno je bilo res vroče, saj so tedaj tudi poleti ženske nosile dolge ro-



kave, po navadi zapete. Iz fotografije se skoro blestijo svilene svetle nogavice v belih poletnih čevljih. Gospodična se imenuje Marija Metlikovec, pravijo ji Marica, in bo čez nekaj mesecev, morda spomladi 1930, postala gospa Tončič. Morda sta se prav tu, v pisarni dr. Agneletta, spoznala s Franetom. Skupaj bosta preživela 46 let, v srečnem zakonu, ki ga je prekinila prisilna ločitev skoro štirih let, ki jih je dr. Tončič preživel med koronejskim zaporom in kaznilnico v Castelfrancu Emilia po drugem tržaškem procesu. Ko je bilo že vse hudo mimo, ju je globoko in tragično prizadela smrt še ne osemnajsletnega sina Sergija.

Uradnika sta si slekla jopič in sta ostala v beli srajci, v avgustovskem popoldnevu je to dovoljeno. Na levi sedi za pisalno mizo gospod Danilo Micheluzzi, ki je v odvetniški pisarni ob drugem delu prevzel upravo hiš in malih hišic pri Sveti Mariji Magdaleni Zgornji, ki so bile last družine Zidar, iz katere je izhajala gospa Agneletto. Kasneje se je gospod Micheluzzi popolnoma posvetil administraciji nepremičnin in se v tej aktivnosti osamosvojil ter opravljal to delo do pozne starosti.

Ob oknu stoji drugi uradnik s telefonsko slušalko v roki. Morda ga pa kdo pozna?

◀ (dalje s prejšnje strani)

Da se povrnemo k zbirki narodnih pesmi in napevov.

Zbirka je dolgo let čakala na pravo priložnost – vmes sta bila fašizem in vojna – in na pravega človeka. To se je zgodilo le nekaj let po vojni. Slučajno sem bil prisoten med drugimi kot petnajstleten fant takrat, ko je gospa Tatjana Smrkolj por. Starec, snaha takrat že pokojnega Nandeta Starca, izročila pevovodji Milanu Pertotu mapo teh pesmi. Vsem prisotnim se je zdel ta trenutek zelo važen. In res, čez nekaj mesecev je Milan Pertot te pesmi harmoniziral, natiskal v ciklostilu in smo jih najprej zapeli v Barkovljah.

Od takrat imamo tržaški Slovenci zbirko pesmi v

svojem tržaškem narečju, pesmi, ki so bile v glavnem že pozabljene in skoraj odpisane, danes pa so prisotne na marsikaterem pevskem sporedu in drugih priložnostih. Glasbena matica jih je založila pozneje.

Nikoli ni bil učitelj Starec zaradi tega svojega dela nikjer omenjen, niti na platnicah pesmarice. Mislim, da je prav, da damo vsakemu svoje: Milanu Pertotu zaslugo za prvo harmonizacijo, Glasbeni matici za tiskanje in izdajo leta 1952. Predvsem pa je prav, da se spomnimo učitelja Nandeta Starca kot zbiratelja teh pesmi in plemenitega človeka, ki ima največ zaslug, da so se te pesmi ohranile in so priča naše davne preteklosti v teh krajih.

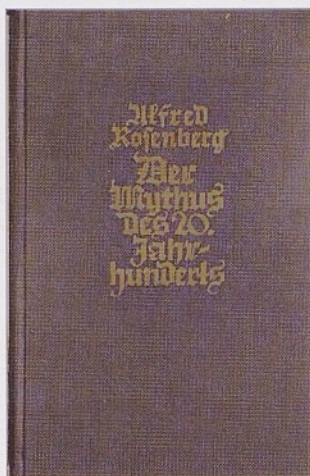
Angelos Baš

Manj znane sestavine Hitlerjeve politike (III. del)

2 Če je bilo v prejšnjem razdelku zapisano, da v Hitlerjevem navedenem delu ni bilo mogoče ugotoviti njegove definicije socializma, je pri Rosenbergu to drugače. Najprej: Rosenberg, še 1919 je prišel k DAP, je bil 1921 med tistimi, ki so podprli Hitlerja, da je postal predsednik NSDAP; od 1923 je bil glavni urednik časnika Ljudski opazovalec (Völkischer Beobachter), od 1920 glasila NSDAP, od 1923 je bilo dnevnik; 1923 je sodeloval pri Hitlerjevem poskusu državne udara. Od 1934 je bil Hitlerjev »pooblaščenec ... za nadzor celotnega duhovnega in svetovnonazorskega šolanja in vzgoje v NSDAP«; od 1941 je bil državni minister za zasedena vzhodna ozemlja.¹ Rosenberg je v tistem obdobju kakor tudi pozneje veljal za poveljnika ideologa NSDAP. Znano je, da je tudi sam zahteval, da se mu prizna vodilno mesto med teoretiki »nacional-socialističnega svetovnega nazora«.² Mit 20. stoletja je njegovo najpomembnejše delo in do 1944 je izšlo 1,100.000 izvodov, po 1933 so ga uporabljali tudi za šolske namene.³



Alfred Rosenberg.



Rosenbergova knjiga Mit 20. stoletja.

Spričo usode, ki jo je imela Rosenbergova knjiga, je na dlani, da pogledi, ki jih je izpovedovala in so bili vredni širšega upoštevanja, nikakor niso mogli biti v nasprotju z zadevnimi pogledi Hitlerja in strankinega vrha. Še več: očitno je, da so bili Rosenbergovi pogledi v tem delu za Hitlerja in strankin vrh dovolj sprejemljivi. Ali še drugače rečeno: vsebina Rosenbergove knjige je bila za Hitlerja in strankin vrh po vsem videzu sprejeta brez omembe vrednih pridržkov.

Če je Rosenberg tu prispeval svojo definicijo socializma in jo nekoliko razčlenil, ni samo dopolnil Hitlerja, pri katerem ne poznamo takšne definicije, temveč je, kolikor se mi je bilo mogoče poučiti, edini na tako visoki ravni v stranki prispeval definicijo socializma. In Rosenbergova definicija socializma (z razčlenbo) je, kot je podoba, postala posredno tudi definicija Hitlerja in strankinega vrha in je taka bila primerna tudi za širšo uporabo.

Rosenberg se v navedeni knjigi o socializmu ni razpisal, je pa socializem tako očrtal, da je razvidno, kako si ga je zamislil. Resda ni enotne in splošno sprejete definicije socializma, vendar je Rosenberg štel za socialistične ukrepe nekatera dejanja, ki jih menda nikjer drugje ne štejejo za socialistična. Tega je bilo krivo ali neznanje ali so bile krive do nenavadnih skrajnosti pritrane subjektivne sodbe.

Rosenberg je socializem definiral dvakrat. Zanj je bil socializem »varovanje, izvaja ga ko-

¹ A. Hitler, nav. delo 2, str. 664; Hitler Adolf, v: Meyers enzyklopädisches Lexikon 16, str. 84; Rosenberg Alfred, v: Meyers enzyklopädisches Lexikon 20, Mannheim-Wien-Zürich 1977, str. 337; Rosenberg Alfred, v: Brockhaus Enzyklopädie 16, 17. izd., Wiesbaden 1973, str. 132.

² Rosenberg Alfred, v: Meyers enzyklopädisches Lexikon 20, str. 337.

³ Prav tam.

lektiv, posameznika oz. celih skupnosti pred vsakim izkoriščanjem njihovih delovnih moči«; zanj so bili socializem »državni ukrepi za varstvo narodne skupnosti pred vsakim izkoriščanjem in ... posameznika pred privatnim pohlepom po dobičku.«⁴ Vsebina obeh definicij je zelo splošna. Ali Rosenberg ni imel za potrebno, da bi ju napisal natančneje, ali pa ni bil kos zahtevnejši definiciji socializma?

Drugo definicijo je Rosenberg na drugem mestu razčlenil: »... pravi socialistični ukrep ... je do pojma privatne lastnine nevtralen. Priznal bo privatno lastnino, kadar je ta porok za varstvo celote, in jo bo omejeval, kadar to celoto ogroža. Zato sta npr. zahtevi po podržavljenju železnice in po osebni zemljiški posesti obe socialistični (in nacionalistični) zahtevi. Obe pomagata tistim, ki so gospodarsko zatirani ...« Po njegovem mnenju sta »pravi nacionalizem« in »pravi socializem« tvorila enačbo. Sledil je sklep: »Kdor ... hoče biti danes nacionalist, mora biti socialist in narobe.«⁵

Od gornjih dveh socialističnih ukrepov je Rosenberg enega dodatno razložil. Podržavljenje nemške železnice je bilo zanj »zgleden socialistični ukrep«, kajti z njim je bila nemška železnica »rešena poslovno pohlepne privatne samovolje, in v obratovanju je zanesljivost ... bila v korist vsakemu Nemcu.« Rosenberg je naštel še naslednje »prave socialistične ukrepe.« »Pravi socialistični ukrep je, ko so prevedli v občinsko last elektrarne in mestno oskrbo z vodo, rabijo« vsem razredom in veroizpovedim. Socialistične organizacije oz. ustanove so »mestni električni promet, policija, javne knjižnice itn.«; ob tem je »popolnoma nepomembno, ali ... so nastale v monarhiji ali republiki ...«⁶

Rosenberg je menil, da se z Bismarckovo sodbo, po kateri je bila odprava podložništva »socialistični ukrep«, stikajo njegovi (Rosenbergovi) pogledi na odpravo podložništva, saj je po slednjih pogledih to »dejanje ... rešilo stotisoče kmetov zelo nasilnega gospostva ..., in to dejanje ... ostaja do danes eden največjih miljnikov v zgodovini nemške socialistične svobode.«⁷

Z Rosenbergom se je v nacionalsocializmu vsaj nekoliko zapolnila vrzel, ko je v tem, kot vse kaže, dotlej manjkala definicija pojma, ki je bilo njegovo ime tudi v pridevniku nacionalsocialističnega svetovnega nazora, gibanja in stranke kakor tudi v pridevniku privrženca nacionalsocialističnega svetovnega nazora in člana nacionalsocialistične stranke. To naj bo spopolnjeno z ugotovitvijo, da je bilo v Hitlerjevi stranki in pozneje v Hitlerjevi državi daleč največ v rabi enotno ali skupno ime, tj. nacionalsocializem, nacionalsocialisti, nacionalsocialični ..., vse manj se je socializem pojmoval kot sestavni del nacionalsocializma. V gibanju oz. stranki so se s tovrstnimi vprašanji, ki so bila predvsem pojmovne narave, manj tehtna so bila v politični praksi, ukvarjali neprimerno manj kot komunisti in pogosto tudi socialisti. Teoretično področje je bilo v nacionalsocializmu slabo razvito. Hitlerju so vsaj do 1930, ko je bila natisnjena 1. izdaja Rosenbergove knjige, za opredelitev programa NSDAP npr. zadoščale besede, ki jih je 1925 napisal o strankini zastavi (sam jo je zasnoval 1920, od 1935 je bila nemška državna zastava): »Kot nacionalni socialisti vidimo v naši zastavi naš program. V (njeni) rdeči barvi vidimo socialno misel gibanja, v beli nacionalistično (misel), v kljukastem križu misijo boja za zmago arijskega človeka ...«⁸



Glasilno NSDAP, dnevnik Völkischer Beobachter.

⁴ A. Rosenberg, nav. delo, 183. -186. izd., München 1942, str. 534, 541.

⁵ A. Rosenberg, nav. delo, str. 536, 538.

⁶ A. Rosenberg, nav. delo, str. 536 d.

⁷ A. Rosenberg, nav. delo, str. 542.

⁸ A. Hitler, nav. delo 2, str. 557.

3 V letih 1943 in 1944 in do maja 1945 sem prebiral menda vse tednike, ki so takrat izhajali v Nemčiji in bili dosegljivi v Mariboru. Spomladi 1944 sem mdr. bral članek z naslovom O bistvu nemškega socializma. Po vsebini je bil izrecna izjema med članki v takratnih časnikih v Nemčiji.

Natisnjen je bil v štirinajstdnevniku Signal.¹ Ta je izhajal od 1940 in je bil, če ga prištevamo k tednikom, med tedanjimi tedniki v Nemčiji po vsebini in krogu bralcev, ki jih je nagovarjal, takoj za Goebbelsovim tednikom Das Reich (od 1930). Tednik Das Reich so brali izobraženci v NSDAP in številni drugi izobraženci in tudi nekaj srednje izobraženih Nemcev, v tem se je Signal uvrščal za stopnjo nižje. Objavljal je komentarje, ki so jih pisali nemalo razgledani nacionalsocialistični sodelavci, raznovrstna poročila v Signalu so bila v sorazmernih stikih s stvarnostjo, rad sem bral tamkajšnje prispevke s kulturnih torišč, dodane so jim bile za tisti čas dognane barvne priloge. Signal je šel v prodajo tudi v tujini, tako zavoljo privlačnega slikovnega dela kakor zlasti zavoljo zanimivih besedil. Za nekatera od teh so v Nemčiji domnevali, da so posredno izražala stališča propagandnega ministrstva ali da so jim bila blizu.

Poglejmo pogloblitve poglede omenjenega članka. Nemški socializem je namenjen »človeku in njegovemu dostojanstvu. Nemški socializem nasprotuje pravici močnejšega, ki jo uresničuje kapital, ta je v dobi tehnike in gospodarstva večino ljudi spravil v fizično in duhovno odvisnost, ki jasno kaže znake suženjstva ... (Nemški socializem) hoče obnoviti prastare evropske ideale o osebnosti, človekovem dostojanstvu in kulturi ...«, ti ideali so njegova »temeljna načela«. Ob tem je (nemški socializem) »daleč od vsake reakcije in vseskozi sprejema našo tehnično dobo.« Za nemški socializem je delavec »kmet in učenjak, trgovec in inženir, umetnik in obrtnik, zdravnik, nameščeneec, uradnik, podjetnik ... Vsi imajo sebi primerne dolžnosti in pravice ... Nemški socializem je

suvereno iznad nasprotij mnogih interesentov, služi višjemu dobremu skupnosti.«²

»Nemški socializem ... ne gradi na pravicah (razen na pravici do dela), temveč izhaja iz dolžnosti.« In: »Nemški socializem ima pradedu, pruski socializem...Ena od pridelic današnjega nemškega socializma so določena družbena pojmovanja Friderika Viljema I. (bil je oče Friderika Velikega in je živel od 1688 do 1740)«.³

»Takrat in še za njim (Friderikom Viljemom I.) do danes so bili v Prusiji in potem v Nemčiji npr. uradniki, častniki in učenjaki, ki njihovo razmerje do države (ta je skupnost) ni bilo dosti drugačno, kakor je 1944 razmerje nemških socialistov do svoje države. Vse, kar so znali, imeli in bili, so dajali državi, in za to niso dobili – nič, če bi bilo mogoče učinek odtehtati samo z denarjem. Njihove plače in pokojnine so bile zmerom v resda ne nespodobnih, vendar skromnih mejah, nikoli niso omogočale ustvariti večje premoženje in pogosto niso bile v nikakršnem sorazmerju z njihovimi zaslugami. Namesto tega pa so ti uradniki, učenjaki in častniki dobili nekaj drugega: finančno zagotovljeno, torej gospodarsko brezskrbno življenje. To jim je dovoljevalo, da so se vsestransko posvečali svojim nalogam. Nadalje so dobili določene časti, s katerimi so bili ... odlikovani, in določene pravice, te so jih spričo zaslug postavljale nad druge; dobili so odgovornost in določeno moč, to je morda najboljše, kar mož sploh lahko doseže.«⁴

»Podjetniki ... in množice delavcev, oboje je ustvarilo 19. stoletje, niso mogli takoj sprejeti takšne miselnosti, prvi zato, ker jim je manjkala



Joseph Goebbels.

² Nav. delo, str. 17.

³ V dopolnilo tole. V šolskem letu 1943/44 smo na Tegetthoffovi gimnaziji v Mariboru uporabljali tudi učbenik Nemška zgodovina v geslih (Deutsche Geschichte in Stichworten, Breslau 1940). V učbeniku, avtor Walther Gehl, so ukrepi Friderika Velikega, ki naj bi izboljšali položaj podložnikov, in nekateri njegovi ukrepi v agrarnem gospodarstvu, drugem gospodarstvu, prometu itn., uvrščeni v razdelek Pruski socializem Friderika Velikega, str. 48.

⁴ Nav. delo, str. 36.

¹ Nepodpisano, Über das Wesen des deutschen Sozialismus, v: Signal 5, št. 11, Berlin 1944, str. 14-18, 36.

ustrezna morala, drugi zato, ker jim je manjkala socialna čast.«⁵

Navedeni pogledi terjajo nadrobnejšo presojo, vendar tu ni mesta zanjo. V teh vrsticah pa ne smejo manjkati naslednje pripombe. V naslovu in v vsem članku pomeni izraz nemški socializem skoraj isto kot nacionalsocializem, se pravi nacionalni socializem. Ali je bilo to zato, da ne bi bil članek zvenel strankarsko, temveč nestransko, tj. da bi nagovarjal vse Nemce? Pomembnejša je druga vsebina. Mimo tega, da Rosenbergova izvajanja o socializmu in naš članek štejeta za socialistične ukrepe nekatera dejanja (ob tem niso bili navedeni isti zgledi), ki jih danes menda nikjer drugje ne štejejo za socialistična, je vsebina obeh besedil različna.

Članek je izrazil določene, (verjetno) posredno uradne politične in družbene cilje v Nemčiji svojega časa, torej časa, ko je Hitlerjeva Nemčija nezadržno šla svojemu koncu naproti. Zaničevala je zahodne demokracije, zanjo so to bile plutokracije, vladavine bogastva, v njih je bil zelo močan vpliv Judov, in prezirala je boljševisko državo z njeno zaostalostjo in azijsko-judovsko vladavino. Hitlerjeva Nemčija se je imela v bistvu za zgledno državno ureditev. Tudi članek je skušal to posredno dokazovati, ko je praviloma propagiral njena vodila.

Od naslova do konca je nizal gesla, ki naj bi najbolje rabila za potrebe Nemčije v vojni. »Nemški socializem ... izhaja iz dolžnosti.« »V pruskem socializmu« so se ljudje podrejali državi in njenim potrebam, ne da bi bili za to zahtevali gmotne koristi, zadoščale so jim časti in moč. Z drugimi besedami: napotila za ravnanje Nemcev v letu 1944 in vselej. Šlo je za spoštovanje in ohranjanje pruskih tradicij iz časa razsvetljenega absolutizma, nadaljevale so se v 19. in 20. stoletju, delno v nacionalsocialistični vladavini. Poleg tega si je nemški socializem 1944 prizadeval za povezanost skupin v nemškem prebivalstvu za »višje dobro skupnosti«, obenem pa se je navezoval na protikapitalistično usmeritev v NSDAP in jo dopolnjeval.

To so bila zlasti gesla za vsakdanjo uporabo v politiki in družbi takratne Nemčije. V informativnem pogledu so gornje misli vredne upoštevanja na območju teorije.

(konec)

⁵ Prav tam.

V slovenska obzorja in čez...

Mogoče bi vas zanimalo zvedeti, da...

- da je v okviru mirovne misije SFOR Slovenske vojske za Kosovo sredi februarja krenilo iz Ljubljane v pristanišče Koper 191 vojaških vozil in 24 zabojsnikov opreme s skupno težo 1500 ton in da se je slovenski odpravi pridružilo tudi 150 vojakov iz Madžarske, ki bodo pod slovensko komando ...
- da je letos Društvo za opazovanje ptic Slovenije že trinajstič, in to prvič na Primorskem, organiziralo tabor 23 mladih ornitologov, ki bodo razdeljeni v pet skupin raziskovali ptice, ki živijo na obalnih mokriščih (Škocjanski zatok, Sečoveljske in Strunjske soline pa tudi na območju Kraškega roba)...
- da v puščavski pokrajini Sonora v južnem delu ameriške zvezne države Arizone rastejo – žal ob izumiranju – kaktusi velikani v povprečni višini 15 metrov, ki v povprečju živijo od 150 do 175 let, včasih tudi do 200 let...
- da danes živi v Zvezni republiki Nemčiji, ki jo je Hitler hotel imeti rasno čisto, poleg drugih narodnosti, med njimi Judov, tudi 2,5 milijona ljudi turškega porekla...
- da so vodilni evropski vulkanologi in strokovnjaki za zdravje izračunali, da bi ob ponovnem izbruhu vulkana Vezuva umrlo 300.000 ljudi, skoraj 20krat več kot leta 79 po Kristusu, ko so pod njegovim pepelom izginila antična mesta Pompeji, Herkulanum in Stabije...
- da je po podatkih Vatikana v Rusiji 1,3 milijona katoličanov, po zatrjevanju Moskve pa trikrat manj...
- da je inž. Boris Jericijo, ki živi v Göteborgu na Švedskem in prevaja slovenska literarna dela v švedščino, tržaški Slovenec, ki se je po prvi svetovni vojni z družino preselil v Maribor...
- da je v elitni zbirki (religija in filozofija) LOGOS, ki jo ureja znani kulturnik Gorazd Kocijančič, prevajalec Platona, izšla tudi knjiga "Pogovorni večeri 2005/06", v kateri so zapisi diskusij slovenskih kulturnikov o pomembnih mislecih preteklosti in sedanjosti (npr. Platonu, Wittgensteinu, Barthu...)...

Antena

JUBILEJI JAVNIH IN KULTURNIH DELAVCEV

Kmetovalec, prosvetni delavec, cerkveni in posvetni pevec, večkratni kandidat Slovenske skupnosti **Alojz Debelis** s Kolonkovca v Trstu, ki je od leta 1992 predsednik Kmečke zveze v Trstu, je 17. aprila praznoval 70-letnico.

Tržaška slikarka **Zora Koren Škerk** je 1. maja praznovala 80-letnico. Rodila se je v Zagorju na Pivki, v letih 1951-76 pa je bila tajnica na slovenskih šolah v Trstu. Po upokojitvi se je v celoti posvetila slikarstvu, ki ga je gojila že od otroških let, z možem pa je v Trnovci tudi ustvarila znano umetnostno galerijo.

Primorskim emigrantom v Mariboru rojena igralka, jezikoslovka, prevajalka in publicistka prof. **Lelja Rehar Sancin** je 11. maja praznovala 85-letnico. Od leta 1947 soustvarja tržaško kulturno življenje, saj med drugim še vedno vodi tedensko jezikovno rubriko v Primorskem dnevniku, dolgo pa je poučevala slovenščino na tečajih za Italijane in pa na tržaški fakulteti za tolmače in prevajalce.

Tržaška šolnica, predavateljica na tržaški fakulteti za tolmače in prevajalce, prevajalka leposlovnih del iz slovenščine v italijanščino in leksikografinja **Diomira Fabjan Bajc** je 11. maja praznovala 70-letnico. Znana sta zlasti njen slovensko-italijanski slovar paronimov *Lažni prijatelji* (1994) in slovensko-italijanski frazeološki slovar *Dve muhi na en mah* (1995).

PARLAMENTARNE IZKUŠNJE

V zamudi, ker je pri Fakulteti za družbene vede v Ljubljani izšla že leta 2005, je treba zabeležiti knjigo Janka Prunka in Cirile Toplak *Parlamentarna izkušnja Slovencev*, ki obravnava slovensko prisotnost in delo v parlamentih stare Avstrije, prve Jugoslavije, v vojnem metežu, v drugi Jugoslaviji in demokratični Sloveniji, saj daje poudarek tudi slovenskim parlamentarcem v Rimu v času med obema vojnama (ne pa tudi po drugi svetovni vojni).

Knjiga o dr. Avgustu Sfiligoju

V nizu "belih priročnikov", ki jih izdaja Krožek za družbena vprašanja Virgil Šček iz Trsta, sta izšla debela zvezka z življenjepisom goriškega javnega delavca odv. Avgusta Sfiligoja z naslovom *Kjer sem svoboden, tam sem doma, Življenje in delo dr. Avgusta Sfiligoja*. Biografijo je napisala njegova hčerka prof. Majda Sfiligoj Corsi iz Gorice. Uvodno besedo je prispeval predsednik Krožka dr. Rafko Dolhar.

Avtorica, ki tu pa tam posega v strogo dokumentirano pripoved z osebno noto ali spominskim utrinkom, je zajemala iz očetovih knjig in iz objavljene zgodovinske literature, v svojem delu pa nam predstavlja tudi še neobjavljene dokumente in slike iz očetove zapuščine in iz arhivov v Rimu, Gorici, Novi Gorici in Ljubljani.

V knjigi ne gre le za sago briške družine, za življenjepis tigrovca, obsojenca pred posebnim fašističnim sodiščem leta 1931 v Rimu in 1941 v Trstu, povojnega ponovnega preganjanca na obeh straneh meje, soustanovitelja in dolgoletnega predsednika Slovenske demokratske zveze v Gorici, pokrajinskega in občinskega svetovalca ter odbornika v Gorici, temveč tudi za fresko narodnega in političnega položaja primorskih Slovencev v težkem 20. stoletju, zlasti v današnjih mejah goriške pokrajine.

Predstavitve knjig z okroglimi mizami so doslej bile 3. aprila v Gorici, 20. aprila v Trstu in 7. maja v Ljubljani.



Dr. Sfiligoj kot zapornik v Castelfrancu Emilia l. 1934.

FOTOMONOGRFIJA O KANALSKI DOLINI

Pri Družini v Ljubljani je na 280 straneh velikega formata izšla dvojezična fotomonografija *Kanalska dolina – La Valcanale*, za katero je Milan Grego prispeval več kot 450 fotografij, Rafko Dolhar pa je napisal besedilo, ki ga je v italijanščino prevedla Mara Debeljuh. Spremnno besedo je prispeval Mario Gariup.

Grego je pri Družini objavil podobni bogati fotomonografiji o Slovencih v videmski pokrajini že leta 1998 (*Beneška Slovenija*) in 2001 (*Rezija*).

BORIS PAHOR VITEZ FRANCOSKE LEGIJE ČASTI

Donedavni francoski predsednik Chirac je 23. aprila podelil tržaškemu pisatelju prof. Borisu Pahorju najvišje francosko odlikovanje, saj ga je imenoval za viteza Legije časti.

V kratkem bodo 93-letnemu mladenci Pahorju izdali v Franciji še en prevod njegovih del, pri Novi reviji v Ljubljani pa je ravno izšla zajetna zbirka njegovih esejev, člankov, govorov, polemik in intervjujev *Trst in slovenski čas*.

Razstave ob stoletnici skavtizma



Tudi slovenski tržaški in goriški skavti ter skavtinje skupno s pripadniki italijanskih organizacij proslavljajo stoletnico skavtizma.

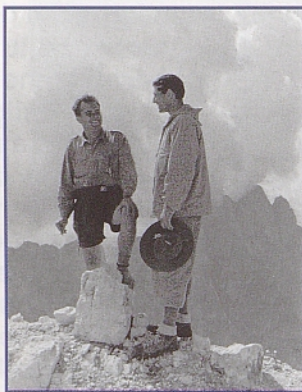
Med številnimi pobudami v Trstu je bila posebno odmevna fotografska razstava o zgodovini tržaškega skavtizma, ki jo je odprl tržaški župan Dipiazza 12. aprila v Palači Costanzi. Med govorniki so bili tudi predsednik deželnege sveta Tesini, pokrajinski odbornik Visioli, v slovenščini in italijanščini pa je spregovoril predstavnik slovenskih "odraslih skavtov" Franc Moze-

tič. Izmed 60 panojev z dokumentarnim gradivom jih je bilo 10 – dvojezičnih – posvečenih slovenskim skavtom in skavtinjam. Napovedan je tudi izid kataloga z vsem gradivom.

V Gorici so skavtsko fotografsko razstavo (povsem dvojezično) odprli v Avditoriju 11. maja. V imenu skavtskih organizacij v Gorici sta spregovorila Martina Černic in Mauro Bressan, v imenu občinske uprave Oliviero Furlan, v imenu "odraslih skavtov" pa Sergio Tavano in Bernard Špacapan.

V Trstu so 3. maja odprli še skavtsko filatelistično razstavo v nekdanjem Narodnem domu. Zanj je poskrbel Igor Tuta, ki je tudi razstavljal zbirko svojih slovenskih skavtskih filatelističnih posebnosti.

Ker sta tako Slovenija kot Italija ob jubileju izdali spominski skavtski znamki, so na Tutov predlog slovenski tržaški skavti izdali izredno kuverto prvega dne, na kateri sta slovenska in italijanska znamka, obe žigosani na prvi dan izdaje, italijanska s posebnim, dvojezičnim spominskim žigom.



Zgoraj levo: ustanovitelj prve skupine Slovenskih tržaških skavtov v Škedenju leta 1951 Lojze Zupančič daruje svojo novo mašo pri Sv. Ivanu v Trstu 8. julija 1951. Zupančič (1927-93) je bil do leta 1966 glavni skavtski duhovni vodja. G. Zupančiču se je kmalu pridružil prof. Oton Berce (1924-77), ki je bil do leta 1957 skavtski načelnik. Na sredi: Berce (levo) je tu slikan na izletu med taborom Na Žlebeh leta 1953 z g. Marijem Gerdolom, ki je bil prej tajnik Slovenskih tržaških skavtov, v letih 1966-84 pa glavni duhovni vodja. Desno zgoraj: med prvimi voditelji je bil tudi prof. Ivan Theuerschuh (1904-82), ki je bil do smrti skavtski starešina.

Slika na desni: spomladi 1959 se je navdušil za skavtsko gibanje duhovnik dr. Jože Prešeren (1909-92). S skupino učiteljic ustanovil Slovenske tržaške skavtinje. Bil je njihov duhovni vodja v letih 1959-72. Na sliki, posneta na družabnem večeru "starih skavtov" 30. januarja 1982 v Dolini, so od leve dr. Prešeren, prva glavna voditeljica (do leta 1974) Vera Lozej ter dolgoletna voditeljica Ljuba Smotlak.



SPETIČ TAJNIK SIK

Nekdanji tržaški senator KPI, časnikar Stojan Spetič je bil na 4. deželnem kongresu Stranke italijanskih komunistov sredi aprila v Tržiču izvoljen za strankinega deželnege tajnika.

VIKTOR GOJKOVIČ NAGRAJEN

Konservatorsko društvo je 2. aprila v Ljubljani podelilo Steletovo nagrado za življenjsko delo na področju restavracije akademskemu kiparju in vodilnemu konservatorju in restavradorju na Štajerskem Viktorju Gojkoviču

BUDALOVA ZELENICA

V Štandrežu pri Gorici so 16. aprila slovesno odkrili cestno tablo, s katero je občinska uprava uveljavila poimenovanje zelenice po pisatelju in prevajalcu, štandreškem domačinu Andreju Budalu (1889-1972).

Slovenska drama 20. stoletja



Oktober 2005 so Slovenski katoliški izobraženci priredili v Cankarjevem domu v Ljubljani simpozij, da bi drugače osvetlili polpreteklo zgodovino in položaj katoličanov v tem času. Devet referatov in spremna beseda upokojenega beograjskega nadškofa Franca Perka so zdaj na voljo v zborniku *Slovenska duhovna in politična drama 20. stoletja*, ki ga je uredil zgodovinar Stane Okoliš, založila pa Družina.

DOLINA TREH MEJA

Domačija "Pri Jainu" v Beli peči pri Trbižu je v središču obravnave zadnje knjige profesorja gospodarstva in politične geografije na fakulteti za politične vede v Trstu Igorja Jelena. Na 320 straneh jo je izdal kulturni krožek Menocchio iz kraja Montereale Valcellina v pordenonski pokrajini pad naslovom *La valle dei tre confini, Una comunità ai margini di storia e geografia, tra Carnia, Carniola e Carinzia*.

Prof. Jelen, rojen leta 1962, je specialist zlasti za srednjo Azijo, ki ji je posvetil monografije *Repubbliche ex sovietiche dell'Asia centrale, Nuovi centri, nuove periferie, nuove frontiere* (Turin 2000), *Tra i Kirghisi del Pamir Alaj alle periferie dell'Eurasia e nelle derive della modernità* (Videm 2002) in *Ritorno a Ozgorus* (Trst 2003). Knjigi pa je posvetil tudi Švici (1988) in območju proizvodnje stolov v Furlaniji (1994). Lani je izdal še monografijo *Geografie di rischio, Tensioni, ideologie e politiche tra locale e globale*.

SLOVENISTIČNI DNEVI

18. Primorske slovenistične dneve je letos pripravilo Slavistično društvo Trst-Gorica-Videm, ki mu predseduje prof. Lojzka Bratuž. Najprej je bil 12. aprila na Opčinah recital *Čez morje, čez morje*, ki ga je pripravila prof. Olga Lupinc. Naslednjega dne pa je bil posvet na Devinskem gradu, posvečen liku Lepe Vide, 400-letnici italijansko-slovenskega slovarja Alasie da Sommaripe, leksikografiji in slovarjem.

UMRL EMIL FRELIH

Sredi maja so v Ljubljani pokopali režiserja in pisatelja Emila Freliha. Rodil se je 19. decembra 1912 v Ljubljani. Najdlje je delal v operah v Ljubljani (1939-45), Novem Sadu (1958-65) in Mariboru (1965-72). Podpisal je kakih 200 opernih režij in 60 scenografij. Pisal je črtice in povesti, humoreske, otroško prozo, potopise in strokovna gledališka dela.

POVOJNI ČAS OB MEJI

To je naslov mednarodnega posveta zgodovinarjev, ki je bil od 14. do 16. maja v Trstu in Kopru. Referati so bili posvečeni zlasti delitvam in sodelovanju ob italijansko-jugoslovanski meji v letih 1945-65 in pa pojnim selitvam prebivalstva ter gospodarski in družbeni preobrazbi na obeh straneh meje. Gradivo bo še letos izšlo v zborniku.

SPOMIN NA ALOJZA GRADNIKA

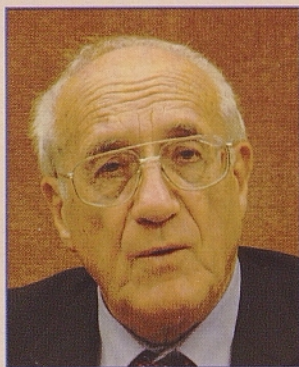
V Kulturnem centru Lojze Bratuž v Gorici so 30. marca pripravili večer v spomin na pesnika Alojza Gradnika ob bližnji 40-letnici smrti. Slavnostna govornica je bila časnikarka Erika Jazbar. Krstno pa so izvedli kantato Patricka Quaggiata na besedila Alojza Gradnika.

125-letnice pesnikovega rojstva in 40-letnice smrti so se spomnili tudi z mednarodnim posvetom, ki ga je pod naslovom *Alojz Gradnik – pesnik goriških Brd* organizirala prof. Fedora Ferluga Petronio na videmski univerzi 19. in 20. aprila. Predavatelji so obširno spregovorili tudi o njegovi povojni zamolčanosti iz političnih razlogov, o zelo bogatem prevajalskem delu in o njegovih stikih z romanskim svetom, začenši z dejstvom, da je imel furlansko mater.

JURJEVANJI

Tržaški del Slovenske zamejske skavtske organizacije je imel jurjevanje 29. aprila pri Bazovici. Po maši, ki jo je daroval duhovni vodja Tone Bedenčič, je obljubilo oz. prestopilo iz veje najmlajših med izvidnike in vodnice skupno 25 mladih. Nagovor sta imela tržaška načelnika Andrej Maver in Jasna Tuta. Celodnevni spored je bil v znamenju stoletnice skavtizma.

To velja tudi za jurjevanje goriškega dela SZSO, ki je bilo 1. maja na Vrhu. Nagovor pri zboru je imel načelnik David Bandelli, sledile so obljube in prestopi, maša in igre. Prvič so se zbrali goriški "odrasli skavti", ki so se pod vodstvom Maura Lebana pogovorili o možnosti ustanovitve "četrtve veje" skavtizma tudi na Goriškem.



Bernikov zbornik

V Ljubljani so 17. maja predstavili zbornik *Ob osemdesetletnici Franceta Bernika. Slovenska akademija znanosti in umetnosti ter ZRC SAZU* sta se ob življenjskem jubileju z njo poklonila dolgoletnemu predsedniku Akademije, profesorju zgodovine slovenske književnosti, literarnemu zgodovinarju in kritiku, uredniku *Zbranih del slovenskih pesnikov in pisateljev* in sploh veliki slovenski osebnosti.

Živahno delovanje Društva slovenskih izobražencev



Dr. Rudi Koncilija v Peterlinovi dvorani o sv. pismu (levo); Tatjana Rejec in Ivo Jevnikar o knjigi Partija in tigrovci (desno).

Prvi gost v marcu je bil v ponedeljek, 3. marca, duhovnik dr. Rudi Koncilija, ki je svoje predavanje posvetil letošnjemu letu sv. pisma. V ponedeljek, 12. marca, pa je društvo priredilo večer v sodelovanju s Knjižnico Dušana Černeta in ga posvetilo pravkar izšli knjigi Tatjane Rejec iz Ljubljane, ki v svojem delu Partija in tigrovci obravnava medvojno in povojno usodo vodilnih tigrovcev. Naslednji ponedeljek, 19. marca, ki so ga tudi priredili v sodelovanju s Knjižnico Dušana Černeta, so posvetili študiji zgodovinarja dr. Bojana Godeše "Slovensko nacionalno vprašanje med drugo svetovno vojno". V okviru evropskega projekta Od Bruslja do skupne Evrope je bil v ponedeljek, 26. marca, gost večera direktor RTV Slovenija časnika Jože Možina, ki je govoril na temo "Sprava v luči evropske perspektive in izkušnje". Predvajal je tudi filmske dokumente in pričevanja. V ponedeljek, 2. aprila, so tudi letos ob priliki velikonočnih praznikov odprli razstavo akcije Umetniki za Karitas. O tej pobudi sta spregovorili Anamarija Stibilj Šajin in Jožica Ličen. Po odprtju razstave pa je o skrivnosti Velike noči govoril župnik pri sv. Marku v Kopru Alojz Kržišnik. V ponedeljek, 16. aprila, pa so v društvu slovesno podelili letošnjo že 44. literarno nagrado Vstajenje vsestranskemu ustvarjalcu, pesniku, pisatelju in dramaturgu Aleksiju Pregarcu. Utemeljitev nagrade je v imenu komisije prebral prof. Robert Petaros, nagrado pa je nagrajencu izročil član odbora Zadrúžne kraške banke Drago Danev. Sledil je kratek umetniški program, ki so ga oblikovali sam dobitnik nagrade Aleksij Pregarc, flavtist Miloš Pahor ter pevec Damijan Locatelli s pianistko Tamaro Ražem. Pred tem pa je pesniški opus nagrajenca predstavila prof. Vilma Purič. V ponedeljek, 23. aprila, je bil gost društva zgodovinar dr. Peter Vodopivec, avtor knjige "Od



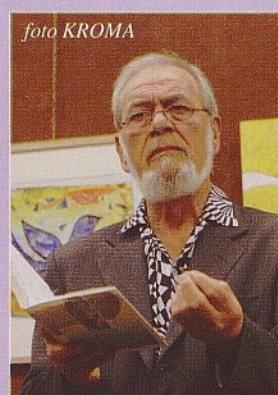
Predavatelj in gosta Društva slovenskih izobražencev sta bila zgodovinar Bojan Godeša in direktor RTV Slovenija Jože Možina (levo); desno Jožica Ličen ob odprtju dobrodelne razstave Umetniki za Karitas.



Velikonočno misel je podal koprski župnik Alojz Kržišnik (levo); prof. Robert Petaros čestita Aleksiju Pregarcu ob podelitvi nagrade Vstajenje (desno).

Pohlinove slovnice do samostojne države". Avtorja je predstavil prof. Tomaž Simčič, nato pa je sledil še zanimiv pogovor. Izreden večer sta DSI in Slovenska prosveta pripravila za zadnji ponedeljek v aprilu na predvečer prvomajskega praznika. V goste sta povabila vsestranskega umetnika in igralca Jureta Ivanušiča iz Maribora, ki nas je s pomočjo svojih igralskih veščin in glasbene virtuoznosti popeljal skozi zgodovinski razvoj glasbe od kamene dobe do današnjih dni.

To je bil kratek pregled srečanj v Peterlinovi dvorani v marcu in aprilu. Srečanja so vsak ponedeljek ob 20.30 do konca sezone.



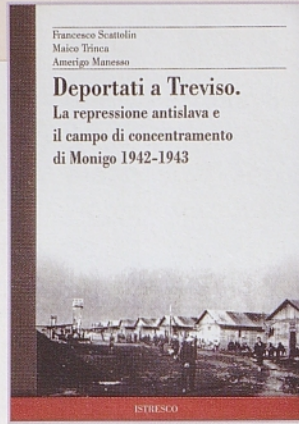
Predstavnika Zadrugne kraške banke Dragotin Dančič izročita nagrado Aleksiju Pregarcu (levo); na večeru sta pri umetniškem delu sporeda sodelovala pevec Damijan Locatelli in pianistka Tamara Ražem (desno).



Predavatelj zgodovinar dr. Peter Vodopivec (levo) in igravec Jure Ivanušič med svojim nastopom *Od tišine do glasbe* (desno, foto KROMA).

Taborišče Monigo

Inštitut za zgodovino odporništva in sodobne družbe na območju Trevisa **ISTRESCO** je lani posvetil še en zvezek svoje zbirke *Promemoria* nekdanjemu italijanskemu koncentracijskemu taborišču v Monigu pri Trevisu. Pod naslovom *Deportati a Treviso, La repressione antislava e il campo di concentramento di Monigo 1942-1943* so knjižico na dobrih 125 straneh napisali **Francesco Scattolin, Maico Trinca** in **Amerigo Manesso**. Jasno so opisali represijo fašističnih zasedbenih sil v "Ljubljanski pokrajini" in v brošuro vključili več reprodukcij dokumentov in fotografij.



ZDRUŽENJE CONCORDIA ET PAX

Italijansko-slovensko združenje za krepitev prijateljstva in za spravo med Italijani in Slovenci z obeh strani meje na Goriškem Concordia et Pax je 26. aprila prejelo skupno priznanje občin Gorica, Nova Gorica in Šempeter-Vrtojba. Združenje, ki je bilo sicer uradno ustanovljeno leta 2000, že več let prireja odmevna srečanja Poti spomina in sprave, leta 1995 pa je na Sv. Gori postavilo pomenljivo spravno ploščo.

SLOVENCA LETA V CLEVELANDU

Zveza slovenskih narodnih domov v Clevelandu, ki je s to pobudo začela leta 1960, je 25. marca na prireditvi v Slovenskem narodnem domu razglasila za Slovenca leta športnega časnika Roberta Dolgana, za Slovenko leta pa predsednico Delavskega doma Geraldine Spilar Trebets.

Svoja priznanja so podelili tudi posamezni slovenski domovi, ki jih je na območju Clevelanda osem. Po vseh Združenih državah je trenutno 60 domov.

UMRL NEKDANJI SENATOR SEMA

Dne 21. aprila je v Trstu v 92. letu starosti umrl nekdanji tržaški senator KPI Paolo Sema. Doma je bil iz Pirana, ob kominformu pa se je opredelil za Vidalijski in se preselil na Tržaško. Bil je sindikalist, tajnik KP v Trstu, po dveh mandatih v senatu pa se je posvetil predvsem proučevanju zgodovine delavskega gibanja.

UMRL PISATELJ JANEZ ŠVAJNCER

V Mariboru je 7. maja umrl pisatelj in časnika Janez Švajncer. Rodil se je 27. novembra 1920 v Zgornji Kungoti. Po vojni je bil zaposlen pri časopisih in na radiu, prvo povest pa je objavil leta 1955. Njegovih objavljenih leposlovnih knjig je 50. Sedem let je urejal revijo Dialogi.

ZBORNİK O IVANU TRINKU

V Sovodnji v Benečiji so 29. marca predstavili monumentalni dvojezični zbornik Mons. Ivan Trinko (1863-1954), Spodbujevalec spoznavanja in dialoga med kulturami. Izdalo ga je Kulturno društvo Ivan Trinko, uredil pa ga je prof. Roberto Dapit s sodelovanjem Micheleja Obita in Lucie Trusgnach. V njem je predvsem gradivo s posveta ob 50-letnici Trinkove smrti iz leta 2004.

DR. METOD TURNŠEK UREDNIK IN ČASNIKAR

To je naslov knjige, ki jo je pripravil dr. Milan Dolgan, izdala pa jo je Mladika. Posvečena je pomembnemu vidiku mnogostranskega dela duhovnika, šolnika, pisatelja, narodopisca, strokovnjaka za liturgiko in ekumenizem ter seveda urednika in časnika dr. Metoda Turnška (1909-76). Po rodu je bil Štajerec, zelo plodna leta 1946-56 je preživel v Trstu, nato se je preselil na Koroško.

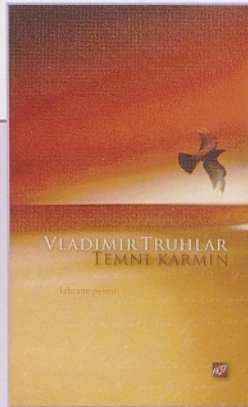
Ob predstavitvi knjige v Ljubljani so 24. aprila v Narodni in univerzitetni knjižnici odprli razstavo Dr. Metod Turnšek – vsestranski kulturni delavec, povezovalac Slovencev.

TIGROVA SLED V ITALIJANŠČINI

Italijanski prevod spominov dr. Dorčeta Sarđoča na organizacijo TIGR in na boj proti raznarodovanju Tigrova sled (na podlagi radijskih pogovorov iz leta 1980 je leta 1983 knjigo pripravila za tisk Lida Turk) so 4. aprila predstavili tudi v Trstu. Za knjigo, ki v italijanščini nosi naslov *L'orma del TIGR, Testimonianza di un antifascista sloveno* in jo je prevedla Diomira Fabjan Bajc, je zgodovinarica Milica Kacin Wohinz napisala novo spremno besedo.

PARITETNI ODBOR

Po dolgi ohromelosti prej zaradi bojkota tistih članov, ki so nasprotovali uresničevanju zakona o zaščiti Slovencev, potem pa zaradi dolgega obnavljanja tega telesa se je 23. aprila zbral na umestitveni seji novi paritetni odbor. Za predsednika je z večino glasov izvolil Bojana Brezigarja, za podpredsednika pa Livia Furlana.



Temni karmin Vladimirja Truhlarja

Ob 30-letnici smrti teologa in pesnika jezuita p. Vladimirja Truhlarja (1912-1977) je celjska Mohorjeva družba izdala izbor njegovih poezij pod naslovom *Temni karmin*. Uredil jih je in jih opremil s spremno študijo France Pibernik.

Osimska meja



OSIMSKA MEJA

Zbrali in uredili:
 Jože Pirjevec
 Borut Klabjan
 Gorazd Bajc

Pri koprski založbi Annales je na 370 straneh izšlo 22 razprav v slovenščini, italijanščini in hrvaščini s skupnim naslovom Osimska meja, Jugoslovansko-italijanska pogajanja in razmejitve leta 1975. Zbornik so uredili v Kopru zaposleni tržaški zgodovinarji Jože Pirjevec, Borut Klabjan in Gorazd Bajc.

UMRL PREVAJALEC SV. PISMA V FURLANŠČINO

Dne 23. aprila je nenadno umrl duhovnik Antonio Bellina, ki se je v domači furlanščini podpisoval kot "pre Toni Belline". Bil je duša gibanja za uveljavitev furlanske istovetnosti in furlanskega jezika v Cerkvi in družbi Glesie Furlane, prevajalec celotnega sv. pisma v furlanščino, dolgoletni odgovorni urednik lista La Patrie dal Friül, avtor 47 knjig in brošur. Govoril je tudi slovensko in podpiral napore beneških duhovnikov. Rodil se je leta 1941 v Pušji vesi.

STANE BERNIK NAGRAJEN

V Narodni galeriji v Ljubljani je Slovensko umetnostnozgodovinsko društvo 25. aprila podelilo nagrado Izidorja Cankarja za življenjsko delo dekanu Akademije za likovno umetnost in oblikovanje v Ljubljani prof. Stanetu Berniku.

25 ŠTEVILK NAŠE BESEDE

Za veliko noč je v župniji sv. Jerneja na Opčinah izšla 25. številka Naše besede. Ta publikacija se je razvila v pravo občasno revijo, ki nudi vsestranski pregled življenja na Opčinah. Ob njej izhaja še tedenski župnijski list.

PREVZEM OBLASTI V HRVAŠČINI

Založba Naklada Pavičić iz Zagreba je izdala hrvaški prevod temeljnega dela sodobnejšega slovenskega zgodovinskega dela Gre za monografijo dr. Jere Vodušek Starič Prevzem oblasti 1944-1946, objavljeno v letu 1992, ki zdaj nosi naslov Kako su komunisti osvojili vlast 1944-1946.

OBČNI ZBOR ZSKP

V Gorici je bil 19. aprila 46. občni zbor Zveze slovenske katoliške prosvete. Predsedniško poročilo je prebrala Franka Padovan, tajniškega pa Irena Ferlat. Ti poročili in poročila včlanjenih društev prinaša posebna priloga Novega glasa z dne 3. maja.

SIMPOZIJ O LOVRO KUJARJU

Na sedežu Slovenskega znanstvenega inštituta na Dunaju je bil 19. in 20. aprila simpozij Prežihov Voranc – Lovro Kuhar. Slovenski strokovnjaki iz Celovca, z Dunaja in iz Slovenije so osvetlili tako njegovo pisateljsko kot politično in družbeno delo.

50-LETNICA SLOVENSKE GIMNAZIJE V CELOVCU

V Domu glasbe v Celovcu so s šolsko akademijo 9. maja proslavili 50-letnico Slovenske gimnazije. Ta najplodnejši sad sicer pretežno neuresničene 7. člena avstrijske državne pogodbe je med stebri slovenskega obstoja na Koroškem. Letos bo na gimnaziji, katere sedanji ravnatelj je prof. Miha Vrbcinc, maturiral 1.500. maturant. Doslej pa jo je obiskovalo 3.500 dijakinj in dijakov.

20. NAŠA PESEM

V Mariboru se je 22. aprila končalo 20. državno zborovsko tekmovanje Naša pesem. Predsednik žirije je bil tokrat tržaški dirigent Stojan Kuret, obvezna pesem pa je bila Jablana Pavleta Merkušja. Iz zamejstva sta srebrno plaketo prejela zbora Hrast iz Doberdoba (dirigent Hilarij Lavrenčič) in Lojze Bratuž iz Gorice (dir. Bogdan Kralj).

TRGOVSKI DOM

Po dolgih letih so lahko goriški Slovenci in njihovi prijatelji 10. maja mirno stopili v Trgovski dom, ki naj bi ga po zaščitnem zakonu vsaj delno vrnili slovenskemu življu. Ob tej priložnosti so predstavili dvojezični zbornik Trgovski dom v Gorici, Sto let prisotnosti.

PASTIRSKI OBISK

Z velikim srečanjem v openski cerkvi se je 13. maja končal večmeščni pastirski obisk tržaškega škofa msgr. Evgena Ravignanija v openskem dekanatu, ki združuje slovenske župnije na Krasu in v Bregu, a tudi slovenske dušne pastirje v mestu. Škof se je podrobno seznanil z vsemi oblikami verske, kulturne in družbene prisotnosti naših ljudi. Za vse je imel besede spodbude, priznanja in tolažbe.

STOLETNICA ROJSTVA

STANE KOPITAR OFFIZIE

Dne 11. aprila je minilo sto let od rojstva tržaške prosvetne delavke, igralka in režiserke Stane Kopitar Offizie. Od leta 1922 skoraj do smrti (19. februarja 1986) je kot članica Marijine družbe v Ul. Risorta v Trstu v prostem času nastopala na odru kot igralka, pozneje tudi kot režiserka. Od ustanovitve leta 1946 do smrti je bila tudi priljubljena igralka in režiserka pri Radijskem odru.

JOŽE PIRJEVEC MED BORCI

Tržaški zgodovinar in esejist prof. Jože Pirjevec je na borčevski proslavi Dneva upora proti okupatorju v Ljubljani prejel zlato plaketo Zveze združenj borcev in udeležencev NOB Slovenije. Na Nanosu je bil nato 27. aprila s partizansko kapo na glavi slavnostni govornik.

Osrednja državna proslava je bila 27. aprila na Rogli, kjer je govoril predsednik vlade Janez Janša.

Vsaka
 slovenska družina
 ima na mizi
MLADIKO

Ocene

RAZSTAVE

ODPRTJE RAZSTAVE TANJE KRALJ IN FLAVIE LAURENTI

Izrazi duše: tak je naslov nove razstave v Galeriji Milka Bambiča pri Skladu Mitja Čuk na Opčinah. Odprtje je bilo v soboto, 10. marca, z bistveno in jasno predstavitvijo slikarke Ani Tretjak ter z lepim glasbenim nastopom mladega kitarista Matije Kralja.

Naslov razstave hoče biti nekakšno vodilo po razstavljenih delih, ki odražajo hotenja, iskanja in razmišljanja obeh umetnic. V resnici sta si slikarki povsem različni, čeprav se obe poslužujeta akvarelne tehnike in prav tako obe vlagata v svoje slikanje veliko mero natančnosti, znanja in napora.

Slikarki sta mladi, za sabo pa imata zavirljiv seznam tečajev, na katerih sta si z leti pridobili tehnično spretnost, ki jima omogoča zdaj že sproščeno izražanje.

Tanja Kralj je maturirala na slovenskem geometrijskem zavodu Žige Zois-a v Trstu, nato je obiskovala tečaje risanja in akvarela, na pričujoči razstavi pa je predstavila šest mandal. Mandala je staroindijski izraz za krog. Tibetanski menihi rišejo geometrijske like in ob tem meditirajo, praviloma pa svoje izdelke na koncu uničijo, kar naj bi jih spominjalo na dejstvo, da je vse minljivo. O mandalah obstaja danes bogata knjižnica spisov in raziskav, tehnike slikanja pa se je Tanja naučila na tečaju v Veroni. Očitno je našla v tem svoje področje, ki ji odgovarja na več ravneh: omogoča ji risanje, barvanje, a hkrati tudi možnost razmišljanja, poglobljanje v lastno notranjost in odkrivanje harmonije. Za vsako stvaritev potrebuje veliko časa, saj je proces dolgotrajen, in to ne samo zaradi tehnične izdelave, ampak tudi zaradi koncentracije, ki jo zahteva miselno dozorevanje. Njene mandale nosijo naslove: Prizemljenost, Preobraz-

ba, Moj mandala, Užitek, Moč in Sočutje. Skladne s temo so tudi barve, končni videz pa je poudarjena simetričnost, ki izhaja iz središča. Lahko bi rekli, da je mandala izrazito osebna stvar, saj gre za raziskovanje lastnega jaza, in je torej za drugega človeka nespoznavna stvaritev. Pravijo pa, in tu citiram Amosa Oza, da imamo vsi skrivnosti, ki so nam v bistvu skupne. Vsi se namreč trudimo za iste stvari, da bi bili na primer mirni in srečni, budizem pa nam za doseg tega cilja ponuja pot sočutja. Oddaljeni vzhod torej v resnici ni tako daleč od našega mišljenja, zato ni čudno, da se v globinah stikamo. Zanimanje za budizem ali kako drugo kulturo je velikokrat, na površini, modni trend, v bistvu pa gre za iskanje odgovorov, ki so skupni vsem nam.

Flavia Laurenti se loteva stvari drugače, mogoče celo z nasprotno strani. Opazuje naravo in išče v njej tisto harmonijo, ki nam je velikokrat prikrita z bogastvom raznolikosti. Na razstavi bi lahko ugotovili dva cikla ali pristopa: nekatera dela so nekakšen slavospev lepoti, mislim tu na cvetlične kompozicije, druga pa se uvrščajo v tako imenovano botanično slikarstvo, so torej skrajno natančna preslikava posameznih rastlin in njihovih sestavnih delov. Njena dela so zaradi tega dostopnejša in enostavnejša. Toda bolj se približamo naravi, bolj se vanjo poglobljamo, večje je začudenje, ki nas prevzema. Kot bi se bližali prepadu, ki nas v trenutku, ko stopimo do roba, hoče posrkati v svoje globine. V podrobnosti je veličina in skrivnost se nam razkrije prav takrat, kadar mislimo, da smo ji prišli do dna. Za eno plastjo je druga in nato še ena in vse dlje, dokler ne spoznamo, da konca ni, da nas narava, skratka, presega.

Umetnici sta razstavili svoje slike na izviren način: njuna dela si sledijo po stenah izmenično, kot bi hoteli umetnici poudariti tihi dialog, ki se prepleta med njimi. Mogoče bo komu bolj ustrezal stvarnejši prikaz resničnosti, in ta se bo ustavil ob akvarelih Flavie

Laurenti, drugemu bo zanimivejši izziv Tanjina simbolična govorica, v obeh primerih pa bo poglobljanje v predstavljena dela lepa izkušnja.

Tudi s priredbo te razstave je Galerija Milka Bambiča zadela v črno. In ponovno se mi utrjuje prepričanje o tem, da ima umetnost neprecenljivo vlogo, če se ji približamo s skromnostjo, potrpežljivostjo in predvsem z željo, da bi jo razumeli.

Magda Jevnikar

KNJIGE

RAFKO DOLHAR ZAHODNI ROB. AVTOVERTIKALA, KULTURNO-TURISTIČNI VODNIK

Celovec, Mohorjeva družba,
2006, 133 str.

Zahodni del slovenskega narodnostnega ozemlja poteka od tromeje na Peči (1509 m) po italijanskem ozemlju vse do Tržaškega zaliva. Z začetne točke je lep pogled proti severu na Dobrač in na koroška jezera, proti jugu pa na Vzhodne in Zahodne Julijske Alpe. Ob tej poti so v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja slovenski tržaški planinci začrtali in markirali z okroglimi modro-belimi markacijami pešpot, ki so jo odpri 5. oktobra 1975, ko je izšel tudi Vodnik po planinski poti Slovenskega planinskega društva Trst. Avtor te knjižice je opis poti razdelil v sedmih poglavjih in več enodnevnih izletov.

1. Iz začetne točke se spustimo proti zahodu v značilno alpsko **Kanal-sko dolino** z največjim mestom Trbižem, ki je že od nekdanj izhodišče v vse tri sosednja države. Tu je tudi stičišče štirih jezikovnih skupin: slovenskega, italijanskega furlanskega in nemškega. Priporočljiv je ogled Belopeških jezer z Mangartom (2678 m) v ozadju. Proti jugu pa pridemo v Ra-

belj, kjer je bil do nedavnega starodavni rudnik svinčene in cinkove rude. Le malo dalje je odcep ceste na Predel in v Zgornjo Soško dolino. Proti zahodu se dvigajo Svete Višarje, znamenita božja pot, od koder je zelo lep pogled na vse Julijce, Visoke Ture in Karnijske Alpe. Ob poti naletimo na več starih hiš, celo iz 16. stol, ter ostankov utrdb iz turških in Napoleonovih časov.

2. Pot nadaljujemo po Jezerski dolini, ki je stisnjena pod zahodnim vznožjem Kanina (2587 m), v **Rezijo**, kjer v govorici domorodcev lahko opazimo staro slovensko narečje. V preteklosti je mnogo domačinov potovalo po Evropi in ponujalo brušenje rezil.

3. Vzporedna dolina je ob reki Terska dolina je najbolj deževna dolina v Evropi. Skoraj 2000 m visok greben Mužcev je prava pregrada za vlažne zračne mase z morja. Kraji v tem delu Benečije so tako kot v Breginjskem kotu ob potresu l. 1976 utrpeli veliko škodo. Tu hranijo Černejski rokopis iz konca 15. stol, ki predstavlja najstarejši slovensko besedilo upravne narave.

4. Na poti proti jugu pridemo tudi v Čedad, skozi katerega teče smaragdno zelena reka Nadiža. Z mesta, ki je grajeno na obeh bregovih reke, je čudovit pogled na Krn (2245 m) in beneški simbol Matajur (1641 m). Le malo za mestom je cestni odcep za Staro goro (618 m) s samostanom in starodavnim romarskim svetiščem. Obiščemo lahko še številne vasi, posejane po okoliških bregovih ob Nadiži ali pa v smeri proti Kolovratu, poznanem po hudih bojih v drugi svetovni vojni.

5. Vhodno od reke Idrije ležijo Brda, imenovana vinska cesta ob narodnostni meji. V vaseh Mirnik, Škrljevo (od koder je lep pogled na slovenska Brda), Dolenje, Lože, Jenkovo, Rutarji, Bračan, Krmin (nad katerim je vrh z idiličnim pogledom na vsa Brda, Matajur in Julijske Alpe), Kopriva, Moša, Podgora, Pevma (v bližini katere je grobnica, kjer počiva 60.000 padlih v prvi svetovni vojni) in slednji Števerjan (kjer vsako leto še vedno prirejajo koncerte slovenske narodno zabavne glasbe) se kdaj pa kdaj še sliši slovenska beseda.

(Fotografije vseh cerkva v teh krajih še vedno visijo na razstavi v Gradu Dobrovo.)

6. Gorica je po drugi svetovni vojni

skoraj v celoti pripadala Italiji. Zato so v takratni Jugoslaviji zgradili povsem novo mesto, Novo Gorico. Mesto je upravno središče Primorske in Vipavske z številnimi pomembnimi ustanovami, tudi fakultetami 4. slovenske univerze. Mimo Doberdoba z muzejem iz prve svetovne vojne in presihajočega Doberdobskega jezera pridemo do kraške ponikalnice Timave. Ob morskimi obali pa lahko obiščemo novi in stari Devinski grad.

7. V Trst lahko pridemo po več poteh. Po obmorski cesti mimo slikovitega gradu Miramar in Barkovelj, prek Zgornjega in Vzhodnega Krasa ter Kraškega roba.

Avtor te knjižice nas ves čas opozarja na starodavne kulturne spomenike in kulturne ustanove, zapiše najpomembnejše dogodke iz pretekle in polpretekle zgodovine. Predvsem pa na kratko opiše vse mestne in vaške, župnijske in podružnične cerkve z njihovimi najpomembnejšimi slikarskimi in kiparskimi stvaritvami. Njihova raznolika zunanost z zvoniki na preslico ali čebulaste oblike še bolj popestri lepoto tamkajšnje narave. Vso opisano lepoto nam predstavi tudi na številnih fotografijah.

Ciril Velkovrh

ZORKO SIMČIČ RIMSKE ZGODBE

Iz rimanih pesniških štren se izriše antična rimska cesta via Appia Antica kot stara tlakovana pot, ki se blešči v deževni mokroti. Ob njenih robovih spremljajo sprehajalca visokorasle ciprese, ki silijo svoja zelenja v širjave neba. Od vsepovsod zadiši po izhojenosti. Iz davnine odmevajo koraki ljudi, ki so že odšli v neznane svetove onostranstva. Naenkrat čez to pomirjujočo krajinsko impresijo zadoni vznemirljivo vprašanje Quo vadis, ki med opisne rime vnese razmišljanje o pomenu človeške zemeljske hoje in o smislu čuječe eksistence. Zagonetno vprašanje vzklije v srcu lirskega subjekta, ki v prsih nosi težko izkušnjo izgnanstva, zato z zadržanostjo gleda na okoliški svet. Naslanja se na cipresino deblo, odganja odtujeno osamljenost in išče odgovore.

Opisane verze je v prvem povojnem času spisal pisatelj Zorko Simčič in jih naslovil Opolnoči, v deževni noči. Preberemo pa jih kot napotnico k

branju zbirke novel Rimske zgodbe, ki jih je ob koncu leta izdala tržaška založba Mladika. Istočasno je izšel tudi italijanski prevod Racconti romani, za katerega je poskrbela prevajalka Alessandra Foraus. Na platnici je nadalje natisnjena slika antične ulice, kot jo je na platno z akvareli nanese slikar Edi Žerjal.

V zgoraj omenjeni pesmi je strnjena osrednja miselna os, na katero se navezujejo fabule tu zbranih Simčičevih novel. V vseh besedilih je namreč glavni junak mlad moški, izgnanec, ki mora zaradi zgodovinskih slučajev in preobratov živeti daleč od domovine. V tujini skuša ponovno sestaviti razlomljene delce svoje osebe v celoto, predvsem pa mora med tujimi ljudmi najti take sogovorce, ki bodo vsaj delno začutili morečo bolečino neurejenih osamitev in doumeli zagrenjeno stisko eksila. V svojih novelah Simčič s pisalom prikaže različne vsakdanje položaje takega človeka, opiše fragment iz njegovega vsakdana kot trenutek iztrgan iz enoličnega minevanja in ga z verističnim tonom predloži bralcu. Kmalu pa postane jasno, da se je prav v tistem banalnem delčku dneva nabrala vsa potlačena beda, ves skriti obup in vse goreče hrepenenje epskega junaka. Tako se vsakdanost obarva s prizadeto enkratnostjo, enoličnost pa z intenzivnim doživljanjem. Tako npr. v noveli Mimo treh belih vrat pisatelj zajame v svoje pisanje nekaj strani iz dnevnika malega liftboya, na katerih mladenič opisuje svoje delovne navade: zamolklo odpiranje in zapiranje belih dvigalnih vrat, brnenje jeklenih vrvi skozi nadstropja rimskega nebotičnika, pritiskanje na gumbe, pozdravljanje in odzdravljanje. Najlepši pa so trenutki mirovanja, ko se v miselni sferi glavnega junaka zapleta domotožje in priključje vizijo samotne jase med pohorski borovci, da se glavni junak za drobec časa polasti očetnjave. V tako zasnovan utrip pa vnese nepričakovano pretresenost mlada ameriška igralka, ki skuša mladeniča poljubiti. Z drzno gesto vsadi v doraščajočega fanta neke nove impulze, spodbudi nepoznane radovednosti, povabi k novim izzivom in ga za nekaj centimetrov pahne v bodočnost. Hkrati pa naklonjena pozornost blaži njegove razbolelosti in tolaži zarjavele žalosti.

Dvigalo ostane temeljni kraj doga-

janja tudi v drugi noveli, ki ima naslov Deček v dvigalu na piazza Barbarini. Epski junak se znajde ponoči sredi mežikajočega mesta, ko prevaža potnike z dvigalom iz nadstropja v nadstropje. Ponovljajoče gibe noči prelomi šepavi potnik, za katerega epska oseba ve, da je sonarodnjak. Ta novica, ki bi lahko sprožila v glavi dečka val veselja, ga v resnici poveže z destruktivnim sumničenjem, ki se spoji s tesnobnim strahom, da se zrak naenkrat zgosti, da glas zatrepeče in srce nemirno utripa. V šepavcu namreč glavni lik začuti zasledovalca, sebe pa vidi na strašnem begu, ko se mu pred očmi zavrti težki spomin na umorjene ga brata. Pisatelj izbere nenavaden zaključek, povezan z zlobno igro usode, kajti šepavi tujec iz dvigala enostavno odide, ko se vrata odprejo. Mladi fantič pa izpade kot v svet vrženo izkoreninjeno bitje, obsojeno na stalni beg. Zasledovanje ni namreč del realnega sveta, temveč se je kot prikrita obsesija započilo v zrahljano notranjost, skeleče zaznamovano nekje v preteklosti. Potuhnjena bolečina se lahko vselej razpoči, odluči poza bo in zasenči zavest z minulo travmo ter hudo zamori vtečeno sedanjost.

V noveli Na pragu se tema izgnanstva navezuje na ljubezenska motiva zvestobe in popolne predanosti, kajti v tujini se doma občutene zaznave, ohranjeni spomini in priučene vrednote zrušijo in postanejo neveljavne, okrnjene in spodrinjene. Stik s prejšnjim bivanjem ohranja glavni junak z velikim trudom in močno notranjo voljo, ki jo krepi pričakovanje zaročenkininega pisma. Misel na ljubeče pisave odžene glavnega junaka od mehkega razpoložljivega tujega dekleta, ki z okroglimi prsi vzbuja v njem burkajoče valove.

V zadnji noveli Simčič prikaže mladega moža skozi gledišče pripovedovalke, mlade Francozinje, ki skuša s srcem ujeti njegovo eksilno travmo.

Novela Zorka Simčiča vnašajo v literarno polje motiv brezdonskosti kot ugotavlja v spremnem besedilu profesorica Marija Cenda in opaža, da se pisec v svojih storitvah otepa družbenozgodovinskega ozadja. Zaplete in razplete tvori izključno preko razkrivanja širokih razsežnosti intimne. V svoja epska besedila namreč vnese razbolela upanja, napihnjene strahove, nepopravljiva razočaranja glavne

osebe, ki svoj vsakdan preživlja v ozkem urbanem prostoru, kjer se ne-nehno spopada z odtujenostmi.

Vilma Purič

KAREL GRŽAN STO DUHOVNIKOV, REDOVNIC IN REDOVNIKOV NA SLOVENSLEM Ljubljana, Prešernova družba, 2006, 217 str. Prešernova koledarska zbirka 2007.

Prešernova družba iz Ljubljane nadaljuje z izdajanjem koledarskih knjižnih zbirk. Med njimi so tudi knjige s skupnim naslovom "100". Zvrstilo se je že več različnih zanimivih vsebin. Za letošnje leto pa je pater dr. Karel Gržan, župnih na Razborju pod Lisco in v Jurkloštru ter laški dekan pripravil ob sodelovanju ddr. Igorja Gerdine in Petra Testena opis življenja in dela stotih duhovnikov, redovnic in redovnikov, ki so delovali na slovenskem etičnem ozemlju.

Osebe si v knjigi sledijo po kronološkem redu. Prvo je opisanih 10 duhovnikov, ki so živeli od tretjega do desetega stoletja in so že dosegli čast oltarja. Prvi med njimi je sv. Maksimilijan Celjski, kateremu sledijo sv. Viktorin Ptujski, sv. Hieronim, sv. Maksim, sv. Trupert, sv. Virgil, sv. Modest in sv. Pavlin II. Med bolj znanimi pa je sv. Ema ter seveda slovanska apostola sv. Ciril in Metod, ki sta zavetnika mnogih cerkva, župnij in škofij, ne le ljubljanske, pač pa vseh Slovanov in cele Evrope. Sledijo jim trije pomembni kartuzijanski menihi: bl. Odon iz Jurkloštra, Štefan Macone in Nikolaj Kempf.

V obdobju reformacije smo l. 1551 dobili Katekizem Primoža Trubarja, prvo slovensko knjigo, in leta 1584 celotno Biblijo, ki jo je prevedel Jurij Dalmatin. V obdobju protireformacije se pričena s Tomažem Hrenom obdobje pomembnih ljubljanskih škofov, ki si sledijo takole: Karel Janez Herberstein je bil ustanovitelj ljubljanske škofije, Anton Alojzij Wolf ter Anton Bonaventura Jeglič sta bila vsak prek 30 let na tem mestu. Slednji je ustanovitelj Zavoda sv. Stanislava in prve slovenske gimnazije. Anton Vovk je bil prvi ljubljanski nadškof, Jožef Pogačnik pa

prvi slovenski metropolit. V obdobju osamosvojitve Slovenije je nadškofijo vodil dr. Alojzij Šuštar, dr. Franc Rode pa je sedaj kot kardinal prefekt Kongregacije ustanov posvečenega življenja. Prvi slovenski kardinal pa je postal pred koncem 20. stol ljubljanski knezoškof in kasneje goriški nadškof in ilirski metropolit Jakob Missia.

Slovenci pa so opravljali škofovsko službo tudi v drugih krajih. Matevž Ravnik je bil prvi tržaško koprski škof, bl. Anton Martin Slomšek je leta 1859 prenesel sedež lavantinske škofije v Maribor, Anton Mahnič je bil škof na otoku Krku in je leta 1918 podpisal Majniško deklaracijo, Frančišek Borghia Sedej je bil goriški knezoškof, Janez Frančišek Gnidovec je bil škof v Skopju ter je svetniški kandidat. V Mariboru sta bila pomožna škofa še dr. Vekoslav Grmič, razsvetljeni mislec, in dr. Jožef Smej. Geza Erniša pa je prvi evangeličanski škof pri nas.

V knjigi so omenjeni tudi naslednji doktorji znanosti: govornik Janez Evangelist Krek, najpomembnejši slovenski politik v svojem času Anton Korošec, prevajalec Svetega pisma Matija Slavič, velik intelektualec Jakob Ukmar, avtor prvega slovenskega prapopisa Anton Breznik, univ. prof. dr. Anton Prešeren, pisatelj Stanko Cankar, eden vodilnih katoliških filozofov na Slovenskem Janez Janžekovič, akademik Anton Trstenjak, pesnik Karel Vladimir Truhlar, štirikratni doktor znanosti akademik Jože Krašovec ter akademski slikar Ivan dr. Marko Rupnik, ki je poslikal papeževo kapelo v Vatikanu.

Tudi med redovniki so bili naslednji pomembni ljudje, ki so vsak po svoje veliko prispevali k kulturi slovenskega naroda: govornik Janez Ludvik Schönleben, skladatelj Janez Krstnik Dolar, Tobija Janez Svetokriški Lionelli je bil začetnik slovenske govorniške proze, pridigar Mihael Rogerij Krammer, prevajalec pasijona Lovrenc Romulad Štandreški Marušič, opat v tiškem samostanu Franc Ksaver pl. Taufferer, Anton Marko Pohlin je bil s svojimi 40 knjigami prvi slovenski razsvetljenski preroditelj, Gabrijel Gruber je pripravil načrt in vodil izgradnjo prekopa na Ljubljani, Valentin Marceljan Vodnik je bil prvi slovenski pesnik, skladatelj Franc Hugolin Sattner, ljudski zdravilec Jurij Humar, velik slovenski jezikoslovec Anton

Stanislav Škrabec, Janez br. Benvenut Inkret in najbolj znani zeliščar Jožef Simon Ašič.

Poleg najbolj znanega slovenskega misijonarja Friderika Ireneja Barage, ki je bil tudi začetnik indijanske književnosti, so v knjigi omenjeni še naslednji misijonarji: Avguštin Hallerstein, Ignacij Knoblehar, Andrej Majcen, Franc Sodja in Peter Pedro Opeka.

Veliko manj pa so večini ljudem poznane redovniške sestre in njihova dela, kar pa ne pomeni, da niso veliko prispevale k blagostanju ljudi. V tej knjigi so omenjena naslednja imena, čeprav prav gotovo še ne vsa, ki bi tu lahko našla svoje mesto: Marija Margareta Puhar, Marija Kristina Majhnič, Anna Maria Johanna Morsey-Picard, Jožefa Eleonora Hudovernik, Terezija Felicita Kalinšek, Ivana Elizabeta Kremžar, Antonija Marija Stanislava Babnik, Anica Ksaverija Pirc, Marija Ildefonza Pirnat, Terezija Metodija Pirnat, Alojzija Domajko, Olga Evangelista Koštric, Marica Valentina Frelj, Angela Kotnik, Vida Justina Rojc, Ida s Blandina Šef, Marija Sreš in Martina Katarina Ambrož.

Valentin Stanič in Jakob Aljaž sta poleg duhovniškega in drugega vzgojnega dela opravila veliko za to, da so naše gore ostale slovenske.

V zborniku so predstavljene še številne osebnosti. Peter Pavel Glavar je veliko naredil za izboljšanje stanja slovenskega kmeta, Mikloš Kuzmič je bil avtor katekizmov, Jurij Japelj si je prizadeval za novi prevod Svetega pisma, Franc Pirc je oče umetnega sadjarstva na Slovenskem, Matija Majar Ziljski je prvi zapisal željo po samostojnem življenju vseh avstrijskih narodov. Andrej Einspieler je bil soustanovitelj Mohorjeve družbe, Janez Avguštin Puhar je iznajditelj fotografije na steklo, Anton Gregorčič je bil velik politik na Goriškem. Sledijo jim še šolski nadzornik Franc Ivanocy, oče beneških Slovencev Ivan Trinko, filozof akademik Aleš Ušeničnik, ki je bil tudi rektor ljubljanske Univerze, pisatelj Franc Ušeničnik, zgodovinar Franc Kovačič. Najpomembnejše delo Frana Saleškega Finžgarja je roman Pod svobodnim soncem, Anton Vogrinec pa si je s knjigo Nostra maxima culpa nakopal veliko neprijetnosti. Sledijo še pisatelj Franc Ksaver Meško, prva žrtev nacističnega nasilja na Koroškem Vinko Poljanec, skladatelj Vinko Vo-

dopivec, univ. prof. Lambert Ehrlich, raziskovalec življenja sv. Cirila in Metodja Franc Grivec, soavtor slovenske državne himne Stanko Premrl, pisatelj gora, planšarjev in lovcev Janez Jalen, raziskovalec slovenskega jezika Jakob Šolar, utemeljitelj slovenskega abstraktnega slikarstva Stane Kregar, organizator mladinskih srečanj Vinko Kobal, pisatelj in urednik Franc Bole, Izidor Dori Pečovnik ter trije člani družine Kerčmar: Jana (mama in hči) ter oče Vili.

Pruredil Ciril Velkovrh

DVE DOMOVINI – TWO HOMELANDS

Dve domovini – Two Homelands je dvojezična – slovensko-angleška revija, posvečena zunajdržavni Sloveniji, se pravi slovenskemu izseljenstvu, slovenski diaspori. V podnaslovu ima oznako *Razprave o izseljenstvu – Migration studies*, izdaja pa jo Inštitut za slovensko izseljenstvo pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti v Ljubljani.

Glavni urednik je Marjan Drnovšek, mednarodni uredniški odbor pa sestavljajo: Aleksej Kalc, Milan Mesič, Mirjam Milharčič Hladnik, Leopoldina Plut Pregelj, Andrej Vovko, Adam Wasaszek, Rolf Wörsdörfer, Janja Žitnik.

Kot je razvidno že iz imen, je v uredniškem odboru tudi nekaj Neslovencev, v reviji pa imamo prispevke tudi v angleškem in hrvaškem jeziku.

Takšno jezikovno odprtost je najti v komaj kakšni drugi periodični publikaciji. Pokazal jo je Teološki vestnik.

Kot prevajalka besedil v reviji je navedena Cveta Puncer, kot lektorica pa Mija Mravlja. Revija izhaja dvakrat letno in svojo kulturno vlogo predstavlja takole: namenjena je objavi razprav, znanstvenih in strokovnih člankov in poročil, razmišljanj in knjižnih ocen s področja mednarodnih migracij.

Revija je multidisciplinarna in kot rečeno dvojezična.

V svoji 24. številki se publikacija predstavlja v kar znatnem obsegu 234 strani, v vsebinskem pogledu pa v dveh sklopih; prvi, obsežnejši, vsebuje *Razprave in članke*, drugi pa *Knjižne ocene*.

Če preletimo naslove razprav, naštetim na prav pisano tematiko, ki utegne pritegniti ljudi z različnimi zanimanji. Tako Jure Gombač razmišlja o Vz-

ponih in padcih teorije migracijskih sistemov. Majda Černic pa si je zastavila vprašanje: *Ali so stališča evropskih držav do priseljencev povezana s stališči, ki se nanašajo na odnose med spoloma, rodnostno vedenje in vrednotenje otrok?*

Damir Osipovič ugotavlja *Spremembe rodnostnega obnašanja v Sloveniji pod vplivom priseljevanja v obdobju po drugi svetovni vojni*. Avtor pokaže, kako priselitve niso dvigovale rodnosti v Sloveniji.

Ante Laušič in Marina Perić s prispevkom v hrvaščini govorita o hrvaških izseljencih v Čilu in v Južnoafriški republiki.

Janja Žitnik razmišlja o *kulturnem položaju priseljencev v Sloveniji*. Med drugim odpira vprašanja o jezikovni podrejenosti priseljencev in o tem, kaj menijo Slovenci o svoji narodnostni nestrpnosti.

Marjan Drnovšek prikazuje nekatere vidike odnosa slovenske javnosti do izseljenstva. Posebno pozornost posveča pretiranemu negativnemu reagiranju slovenske javnosti na izseljevanje Slovencev v 19. in 20. stoletju, in sicer z vidika ogroženosti zaradi maloštevilnosti Slovencev in nevarnosti tujine.

Irena Gantar Godina v prispevku v angleščini razmišlja o *odnosu slovenskih intelektualcev do Judov na Češkem in na Hrvaškem*. Kot pravi slovanofili so tisti intelektualci v slovanškem okolju še okrepili svojo pripadnost slovenstvu in slovanstvu, na drugi strani pa so mnogi še poglobili svoje predsodke do židovskega naroda.

Uroš Bonšek si je za temo vzel vprašanje o *vlogi slovenskega jezika pri oblikovanju etnične identitete pri tretji in četrti generaciji slovenskih političnih emigrantov v Argentini*.

Posebej za primorskega bralca je zanimiv članek Andreja Vovka *Nekateri vidiki primorskih priseljencev v Prekmurje med svetovnimi vojnami*. Ožje primorske teme pa se je z živim življenjskim zajemom lotila Darja Gorup s prispevkom *Selitve žensk iz Gaberij v Vipavskih Brdih med leti 1920 in 1954*.

Revijo zaključujejo tri knjižne ocene.

Publikacija daje vtis tematske širine, kvalitetno obdelane problematike ter čuta za aktualnost.

A. R.

Poročilo o delu knjižnice v letu 2006

UVODNE BESEDE

V poročilu o delovanju knjižnice v letu 2005 smo objavili daljši zapis o pripravi publikacije, ki naj bi prikazala zelo bogato gledališko dejavnost argentinskih Slovencev. Zato smo v letu 2006 našo dejavnost usmerili prav v ta projekt, ki je sedaj v zaključni fazi in naj bi po predvidevanju bil zaključen konec tekočega leta. V tem času smo pregledali ves periodični tisk, ki ga izdajajo Slovenci v Argentini, popisali vse dramske predstave, ki so jih pripravile gledališke skupine in slovenski domovi v Argentini. Vzpostavili smo tudi tesne stike s slovenskimi gledališkimi delavci, ki so delovali in ki še sodelujejo v bogatem dramskem delovanju. Ustvarili smo bogat gledališki arhiv.

Knjiga, ki bo zelo zajetna in bogato ilustrirana, bo izšla v sozaložbi tržaške založbe Mladika, Slovenskega gledališkega muzeja iz Ljubljane in Knjižnice Dušana Černeta.

Naš poziv, ki smo ga objavili v 66. številki novic na argentinske Slovence, je obrodil bogate sadove. Prejeli smo veliko podatkov o njihovem delovanju, poslali so nam veliko gradiva, povezanega z gledališko dejavnostjo (vabila, plakate, letake, sporede, fotografije itd.).

Naj se ob tej priliki zahvalimo vsem, ki so nam velikodušno pomagali pri našem delu. Zahvala naj gre tudi gospodu dr. Tarasu Kermaunerju, ki nam je poklonil bogato zbirko gledaliških del, ki jih je hranil v svojem arhivu. Gre predvsem za rokopise iger, fotokopije rokopisov, tipkopisov in drugih razmoženin. To so dela slovenskih avtorjev, ki so živeli in delovali v Argentini. Taras Kermauner je namreč dvakrat obiskal argentinske Slovence in napisal več knjig o njihovem življenju in dramskem delovanju.

Argentinskim Slovincem pa se bomo zahvalili za njihovo pomoč ob izidu knjige, kjer bomo navedli imena vseh dobrotnikov, ki so s svojim sodelovanjem pomagali, da je publikacija nastala čimbolj popolna in da bo verodostojno prikazala velike gledališke uspehe Slovencev v Argentini.

INVENTARIZACIJA

V letu 2006 je bilo v Knjižnici Dušana Černeta inventariziranih 220 knjižnih enot (knjig, brošur in periodičnega tiska) in to v glavnem slovenskega zdomskega tiska, tako da je celotno število inventariziranih enot 12.640. Poleg tega smo inventarizirali 40 enot drobnega tiska, tako da je doslej inventariziranih 1.160 enot. Naj ob tej priliki omenimo, da vse gradivo drobnega tiska, ki smo ga prejeli v preteklem letu in tudi v tekočem letu, še ni bilo inventarizirano (gre za približno 1.000 enot).

KATALOGIZACIJA

V preteklem letu je bilo katalogiziranih večje število knjig in periodičnega tiska. V Centralni katalog je bilo vloženi 169 knjižnih listkov, v katalog slovenskega zdomskega tiska pa 144 knjižnih listkov. V glavnem katalogu je sedaj 10.515 in v zdomskem katalogu 3.096 knjižnih listkov.

IZPOPOLNJEVANJE KNJIŽNEGA GRADIVA

Knjižnica Dušana Černeta posveča veliko skrb izpopolnjevanju knjižnega gradiva, predvsem slovenskega zdomskega tiska. Čeprav sedaj nimamo problemov s prostori, moramo pa misliti na prihodnost in nekoliko omejiti dotok knjižnega gradiva. Držati se moramo načel, ki si jih je knjižnica zadala ob svoji ustanovitvi, to je zbiranje slovenskega zdomskega tiska in tiska Slovencev v Italiji. V bodoče moramo to zelo upoštevati, da ne bi knjižnico napolnili z gradivom, ki ne spada v naše področje.

BIBLIOGRAFIJA

Že dalj časa napovedujemo izdajo slovenske bibliografije za Kanado. Delo je v zaključni fazi in bo izšlo letos jeseni.

Dopolnjujemo in zbiramo podatke in gradivo za bibliografijo slovenskega tiska, ki ga izdajajo slovenske župnije v Nemčiji.

VEZAVA

Tudi v letu 2006 smo poskrbeli za vezavo večjega števila izdaj, predvsem periodičnega tiska.

za smeh in dobro voljo

Policista čakata avtobus mestnega prometa. Prvi čaka progo številka 1, drugi progo številka 2. Ko prispe avtobus številka 12, oba vstopita.

Planinec si je pred planinsko kočo naročil kozarec kuhanega vina, natakarkar pa mu je prinesel štiri kozarce.

“Saj sem naročil le enega!” je protestiral planinec.

“Oh, oprostite, spet ta odmev!” se je opravičil natakarkar.

- Bo treba zob popraviti ali izdreti?

- Ne eno ne drugo.

- Ja, zakaj ste pa potem prišli k meni?

- V horoskopu mi piše, da moram iti k zobozdravniku.

Policist na cesti sreča kmeta, ki za seboj vleče vrv.

Začuden mu reče:

“Se ti je zmešalo? Zakaj pa vlečeš vrv za seboj?”

“Pa jo ti porivaj pred seboj, če si že tako pameten!” mu za Bruski kmet.

Gorenjec razkazuje sodelavcu pravkar zgrajeno novo hišo: kuhinjo, spalnico, dnevno in otroško sobo...

Potem prideta v sobo brez stropa.

“Kaj pa je to? Zakaj pa tu ni strehe?”

“To je pa tuš!”

Zdravnik je bil sredi noči poklican k bolniku. Pregleda pacienta in ga vpraša:

“Ste že napisali oporoko?”

“Ne, doktor. Ali je tako hudo?”

“Pokličite vašega odvetnika ali notarja in vaše sorodnike!”

“Ali to pomeni, da je z menoj konec?”

“To ne, toda nočem biti edini, ki je bil zbučen sredi noči brez potrebe!”

Policista sta se skregala v prostorih policijske postaje.

“Ti si največji norec, kar sem jih kdaj videl!” je zavpil prvi.

“Ti pa si idiot, da ni večjega na svetu!” je rekel drugi.

Takrat je mimo prišel komandir in rekel:

“Očitno sta pozabila, da sem jaz še v službi!”

Desetar je postrojil svojo desetino vojakov in jim dejal:

“Poročnik je obljubil, da bo dobil tisti, ki je najbolj len, teden dni dopusta! Kdor misli, da je len, naj stopi korak naprej!”

Vsi vojaki so stopili korak naprej razen enega.

“Zakaj pa ti ne stopiš naprej?” ga je vprašal desetar.

“Prelen sem in se mi ne da!”

Glasbenik je na vhodna vrata v stanovanjski blok pritrdil listek z napisom:

“Prodajam klavir!”

Naslednji dan je bilo na listku napisano: “Hvala Bogu!”

Umetnik prosi stanodajalko: “Lepo prosim, potrpite še malo z najemnino! Nekoč mi boste še hvaležni, saj bodo ljudje govorili, da je tu stanoval velik umetnik!”

“Če do jutri ne plačate najemnine, bodo to lahko govorili že pojutrišnjem!”

Francozi radi dobro jedo, vendar jim je vseč samo njihova kuhinja. Ko se je neki francoski turist vrnil iz Anglije, je o angleški kuhinji takole govoril: “Angleška kuhinja je zelo preprosta. Če je vroče, je juha, če je mrzlo, pa je pivo.”

- Zakaj pa svoji deklici pišeš vedno na pisalni stroj?

- Človek mora na vse misliti! Če bi pisal na roko, bi lahko moja pisma pokazala komu, ki zna iz rokopisa prebrati značaj.

listnica uprave

DAROVI V TISKOVNI SKLAD:

Cirila Strojnik, Tempe, ZDA - 50,40 €; Bogdan C. Novak, Toledo, ZDA - 136,60 €; Lojze Burjes, Wickliffe, ZDA - 53,34 €; Valentin Frančeski, Izola, Slovenija - 20,00 €; Janez Bizjak, Bled, Slovenija - 50,00 €; Slovenian Research Center, Ohio, ZDA - 18,14 €; Mira Cencič, Šempeter pri Gorici, Slovenija - 10,00 €; Robert Petaros, Opčine - 26,00 €; Stojan Kertel, New York, ZDA - 45,36 €, TM - 10,00 €.

DAROVI V SPOMIN:

V spomin na mamo in očeta daruje v tiskovni sklad Mladike 100,00 € - Joži.

Vsem darovalcem se iskreno zahvaljujem.



NOVOSTI

M *založba*
MLADI

Zorko Simčič
RIMSKE ZGODBE
RACCONTI ROMANI

12,00 €



Majda Artač Sturman
RAPSODIJA O
GORIŠKEM
SLAVČKU

27,00 €



Anamarija Volk
Zlobec - Magda
Starec Tavčar
ŠTIRI ZGODBE
IZPOD ODEJE

ZORKO SIMČIČ



RIMSKE ZGODBE

RACCONTI ROMANI

12,00 €